По конфіскаті — другий наклад

Ч. 6 (10389). Львів, середа 7. січня 1925 Почтову належитість оплачено гуртом. Рік XLIII.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДЕННО ПЕРЕДПОПУДНЕМ

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок 10. II. пов.

Конто почт. щад. 143.322.

Адреса для телеграм: „Діло" Львів.

Нач. Редактор приймає від 10—11 год. передпол. Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА: Місячно в краю 4·20 зл. ЗА ГРАНИЦЮ: В Америці 1 дол., Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зл., Німеччині 7·50 зл., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к. Румунія 150 лей, Болгарії 7·50 зл., Австрії 7·50 зл. Зміна адреси 1 зол.

В справі оголошень звертатися до Адміністрації.

ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 30 СОТ.

Видає ВИДАВНИЧА СПІЛКА „ДІЛО" Начальний редактор ВАСИЛЬ ПАНЕЙКО

Д-р ІВАН КОЛАЧ.

Слава во вишних Богу...!

„Слава въ вышнихъ Богу и на земли миръ во человѣцѣхъ благоволеніе!" — такий спів (по словам евангелиста Луки) почули зпід небес убогі палестинські пастухи серед поля коло Вефлеєма вночі безпосередно зараз потім, як ангел Божий звістив їм „радость велію, яже будетъ всѣмъ людемъ: яко родися вамъ днесь Спасъ, иже єсть Христосъ Господь, во градѣ Давидовѣ"...

Хто з нас не чув або не читав або й сам ще маленьким хлопчиком не співав щасливий колись отсього величного евангельського гимну на Рідзво Христове зперед близько вже 2000 літ? Хто з нас ще й тепер, на старости літ, навіть прибитий і знеможений горем і життям, не плаче в серци з радости і втіхи, коли тим величним співом вірно й могучо зазвенить велика і повна наша церков або хоч би й маленька та убога, а иноді навіть тільки так наймлена собі, але побожна власна хатинка? Він же — тільки иншими словами — голосить цілому світові нашу велику певність і надію: „З нами Бог! Знайте поганці і покоряйтеся, бо з нами Бог!"...

Чи заступить його колинебудь уповні для людства якийсь там другий, сяк чи так зверха підмальований „прапор"?...

Але прецінь доростаючий син питає иноді свого батька чи учителя або хоч би тільки тихенько самого себе: „Як то? Отже вже майже дві тисячі літ тому назад ангел Божий заповів „велику радість усім людям", а людство й досі ще терпить і томиться собі, ба й гризе себе взаїмно дальше, як і передтим, а може ще й гірше, як передтим, бо вже навіть от аж новим людоїдством і трійливими газами? Чомуж не настає вже раз між нами он той, так святочно евангелистом проголошений і так дуже цілим людством ожиданий мир на землі? Чиж Всемогучого не стати на відповідну силу й відповідну рішучість у тім напрямі?"...

Так, дорогий друже! Важкі, дуже важкі, а до того й зовсім оправдані отсі твої питання. І не один уже чоловік, ба й фаховий фільософ ломив собі голову над ними. От хоч би славний Ляйбніц (Leibniz у своїй „Теодицеї" т. зн. „Оправданню Бога" (грецьке: Theos = Бог, diké=суд; перше видання того славного твору вийшло по французьки п. з. „Essais de Théodicée" в р. 1710) і не менший від нього Кант у дуже цікавій і до нині актуальній розвідці п. з. „Ueber das Misslingen aller philosophischen Versuche in der Theodizee" (з р. 1791). Та ти певно, друже, скорше чув або й сам читав про те, як-то найбільший польський поет Адам Міцкевич свариться раз із Богом за кривди Польщі: „Krzyknę, żeś Ty nie ojcem świata, ale... (голос диявола шепче:) Carem!" (пор. Dziady. Część III. Improwizacja). Або як-то і сам наш Шевченко (наївно як мала хатина, а може подекуди також і під впливом як-раз лектури Міцкевича) також дорікає Богові за власні й народні терпіння. Так читаємо нпр. в його поемі „Кавказ":

„Коли ж одпочити
Ляжеш, Боже, утомлений
І нам даси жити?

А знов у т. зв. „Ідиллї":

„А може й сам на небеси
Смієшся, батечку, над нами
Та може радишся з панами,
Як править миром!"...

І подібно ще й на инших місцях. Н. пр.: „Шукаю Бога, а нахожу таке, що цур Йому й казать!" Або в поемі п. з. „Іван Гус": „О Боже, суд Твій правий всує і всує царствіє Твоє!"

Та я тебе, друже, спитаю зовсім просто тільки ось так: „Брате, чи хотівби ти, щоби за тебе завсіди робив усе, що тобі треба, скажім, твій батько або твій брат? Та чи мавби ти тоді у світі чим так дуже тішитися й радуватися? Чиж не почував ти вже нераз і досі повної своєї радости із свого життя якраз щойно аж тоді, коли тобі якраз самому одному без жадної чужої підмоги тільки виключно власними силами вдалося перебороти якісь труди й перепони і тим способом осягнути свою хочби й невеличку, але горячо тобою бажану мету? Тай чиж не їв ти найсмачнійше аж тоді, як ти був добре голоден? тай чиж не спав ти як найсолодше якраз аж тоді, як ти був саме добре утомлений? А коли так, то якже можеш хотіти, щоби для людства зробив усе за людство таки сам Господь Бог? Чиж не досить уже, що Він, Всемогучий, відділив тобі день від ночи й утвердив тобі землю на водах, як каже псальмопівець, — а надто ще й дав тобі у твоє, само в собі мертве, тіло живу вразливу душу, яка має силу відчувати й учитися, а навіть і самочинно — розуміється, у межах великих і трівких законів природи — також дещо діяти та творити? Не мішайже, друже, те, що вічне і святе, з тим, що буденне, хвилеве й дочасне: Сказано: „Ne misceantur sacra profanis!"

А коли так, то й надійся не на те, що хтось другий прийде тобі мягко вистелити, щоби ти смачно й вигідно собі потім тільки спав. Бо, знай, в історії цілого людства так само, як і в приватнім одиничнім життю чоловіка, обовязує під тим оглядом тільки один — впрочім і нашому народові вже давно відомий, але не добре памятаний і не все в життю виконуваний — закон!

„Як ся постелиш, так ся виспиш!" Розуміється, стелити собі треба вміти. А для цілого народу ся справа ще безмірно тяжша, як для одної тільки одиниці, або хоч би й одної цілої родини. А то ще тим більше, бо наука про збірне людське життя т. зв. соціольогія ще й сама щойно у пеленках і кождий нарід доси переважно ще таки на власній скірі мусить переводити собі ріжні дотичні соціольогічні досвіди. А наш Шевченко не даром вже й кождому поодинокому чоловікові твердо пригадує у своїй „Москалевій Криниці":

„Та ба! треба вчитись,
Ще з малечку треба вчитись,
Як на світі жити.
А то битимуть, та й добре!"...

Сказав колись перед 300 літами сучасник великого англійського поета Шекспіра і канцлер англійської королеви Єлисавети, славний англійський фільозоф Бекон (Francis Bacon 1561—1626) велику правду: Natura non vincitur nisi parendo" т. зн. „Природа піддається тільки тому, хто вміє слухати її законів". Отже знай, друже, що також і соціольогія має свої питомі собі природні закони і тому то по згаданим отсе словам Бекона і тут тільки той може влучно кермувати людськими справами, хто вміє послугуватися дотичними соціольогічними законами у життєвій суспільній практиці.

Але соціольогічні закони, мій друже, далеко-далеко, без порівнання тяжше і сформулувати і вивчити і в життю примінювати ніж закони математичні або фізикальні, а навіть хемічні і фізіольогічні. Тому то ти, брате, не роззявляй свого здивованого рота безкритично зараз на перші-ліпші *ізми* чи там маніфести. А так само не дай собі також легко імпонувати нічнім кучерям чи кудрам, хочби то були навіть Марксові або й Ленінові не то Льойд-Джорджові або Вільсонові. Тільки гляди собі уважно і міркуй, куди то й на чию користь що йде. Бо то прецінь цікаве явище, що наша велика і така з давен-давна пребогата українська земля має місце для ріжних-преріжних кольоністів і поселенців, от на наших таки очах отсеж навіть і для Жидів капіталістів із цілого світа, для власного рідного безземельця і незаможника нема на ній дивним-дивом ані місця ані хліба... Так то, брате, як бачиш: „дурня і в церкві бють"!

Отже учися, брате, добре учися у мудрійших від тебе людей і народів, де тільки можеш і скільки можеш, хочби навіть у самих Турків і Китайців, а не то у наших найблизчих сусідів, Чехів і Поляків. Тільки не думай ти собі, що кожде пущене у світ слово під етикетою „Світло" чи „Наука" то вже й сама справжня найвисша мудрість. Або: що скількість записаного чи задрукованого паперу або число відбутих чи иноді тільки оголошених і заповіджених сходин, засідань, вистав і ювилеїв — то вже й дійсна сума реальної життєвої сили даного суспільства. Бож є прецінь иноді і така метушливість чи там роботящість, яку Німці так дуже влучно називають „geschäftiger Müssiggang" „Nieprόżnujące próżnowanie", назвав дуже дотепно також один польський поет XVII. віку одну свою збірку поезій, — а наш Шевченко на віки закляв у своїм безсмертнім „Посланію" як „великих слів велику силу тай більш нічого!"... І вже все одно або тільки дуже мала ріжниця тут у тім, брате, чи се діється в кружку мущин чи женщин, у кружку з низшою чи висшою освітою або тільки ще навіть у кружку т. зв. самообразовання, в кружку мистецькім чи торговельно-кооперативнім і т. д. і т. д.

Тай не чванися, брате, змилуйся, також і тим, що мовляв: „Миж пролетарі!" (на жаль, я чув сю — ніби почесну ба й гордовиту — емфазу ще й на послідніх отсе загальних зборах Товариствах „Просвіта" у Львові і то з дивним-дивом, навіть із тих самих таки самопевних уст, що й перед чвертьстоліттям у Відні на якімсь там святочнім обході з рамени тодішньої тамошної студентської „Січи"!). Бож се, брате, запевняю тебе, по правді властиво великий стид і велика ганьба для нас перед цілим світом: на своїй, так дуже великій і богатій, землі жити оттак тільки — жебраками! Правда „голий"; як кажуть, має й одно велике добро, а то: що „не боїться розбою". Ну, й, очевидно, також відносно легко може датися пірвати евентуально до революції як чоловік, що нічого не має до страчення, от звичайно: homo desperatis rebus як говорили колись старі Римляне. Але чи довго треває така революція? Та й хто на ній випливає наверх і купається відтак у розкошах? „Чи не „Chór przekrzów" буває як от у „Nieboskiej Komedji" І. Красінського: Bronstein — Троцкій, Sobelsohn-Радек, шеф „общерусскаго" чека — Dzierzyński i tutti quanti?... А прецінь скажи ти й сам: Чи не стократ розумнійше та красше було вже заздалегідь послухати ради Апостола або хочби Шевченкового „Посланія" і власновільно ужити величезних монастирських скарбів на розселення нужденного голоду по широких ланах України, аніж дати собі те все забрати ріжним зайдам під милозвучною етикеткою т. зв. „спільноти" (латинське слово „communis"

Пр. 1108/24. В імени Річипосполитої Польської! Суд окружний карний як Трибунал пресовий у Львові рішив на внесок Державної Прокураторії, що зміст часописі „Діло" ч. 287 (10.380) з дня 27. XII. 1924 р. в артикулі під заголовком: I. „Вшехпольській ліберії" 1) уступ межи словами: вшехпольством підбитого демократа... а На національне питання, 2) уступ межи словами в похильному для Польщі дусі... а: Правда нормально, 3) уступ межи словами: Петлюра будував свій союз з Польщею... а також земельне, 4) речення межи словами: останній сотик... а: то вони взагалі, 5) Відслови по словах: Міжмальні плани... до кінця артикулу крім знаку „Ф. Ф." II. „Листи з Варшави" речення межи словами: не розпочинала шво... єї акції... а: тими днями. III. „Новинки" ціла рубрика із заголовком по словах: Нова хвиля ревізій у Львові... а: Відкриття українського клюбу містить ад I. і ад II. знамена злочину з § 65 а) з. к. ад III. II. знамена прост. з арт. VII уст. з 17/XII 1862 р. конузнав доконану в дни 26. XII. 1924 р. конфіскату за вправдану і завдав знищення цілого накладу і видав по думці § 493 п. кар. заборону дальшого розширювання того друкованого письма. Заразом видає наказ відвічальному редакторови тої часописи, щоби не оголосив помістить безплатно, в найближчім числі і то на першій стороні. Невиконання того наказу потягає за собою наслідки предвиджені § 21 зак. друк. з 18. XII. 1862 Ч. з. п. з. 14 ex 1863, в імени засудженого за переступство на гривну до 400 з. п. — Львів, дня 27. грудня 1924.

(Підпис нечиткий.)

значить „спільний усім учасникам“), то забрати переважно, як кажуть для заграничного експорту. Подумай, брате, тільки: що дав би нині неодин російський чи український емігрант за те, коби ще міг переводити згадану висше мною братерську реформу на своїх ланах чи монастирях? Ба, коли міцні та ситі все і всюди з дивним упором, справді гідним ліпшої справи, ждуть звичайно так довго, аж — по словам поета — „і премудрих немудрі одурять“. Лишається тоді тілчки ще один досвід більше на давну вже велику життєву правду: „Буде каяття, та не буде вороття!“ Такий, брате, уже порядок сего світа, тай годі!..

Але ти, друже, прецінь може ще скажеш до мене: „Добре, сеж ясне, треба вчитися і власними очима — по можности — все провірювати. Але до щож мені тоді Бога?“ — Отже маєш повну рацію, друже. Маєш повне право пробувати обійтися й без Нього, як що хочеш і зможеш. Прецінь на те нема вже тепер, Богу дякувати, ніякого примусу. Та й без усякого сумніву бодай те одно певне, що сяк чи так, а у всякім разі скорше чоловік потребує Бога, як Бог чоловіка. Ба, а як що, брате, релігія може також належить до отих основних елементів людського туземного буття, про які власне говорить згадана висше мудрість англійського льорда Бекона, то що тоді? Тоді мабуть таки треба буде послухати доброї Беконової ради і бодай не розбивати голов другим за те, що вони шукають трохи і для себе скористати із чужої мудрости. Ну, от зглянь, брате, між самих таки Англичан, як де маєш змогу і нагоду до того. Я їх приміром бачив на власні очі перед 12 роками в їх церкві у Nauheim. Я подивляв їх сам, як вони там усі разом — богаті й убогі, старі й молоді, жінки й мущини, вчені й невчені — шанували з великим пієтизмом свою ідею предвічного Бога Творця і Вседержителя у тихій молитві і мовчазній покорі. Вони видко знають добре вагу і ціну давньої побожної ради: Ora et labora! (= молися і працюй!). І добре, видко, розуміють також важкий клич одного із своїх найвизначніших мислителів, Томи Карлейля (Carlyle): „Працюй і надійся!“ (Заголовок дотичної книжки по німецьки звучить: „Arbeiten und nicht verzweifeln!“) І тому мабуть вони й панують собі над цілим світом посполу із своїми побратимцями із Північної Америки.

Правда, і наш нарід повторяє собі вже віддавна пословицю: „Боже поможи, а ти небоже не лежи!“ Тільки, на жаль, він ще щойно мусить учитися належно й доцільно виконувати у своїй життєвій практиці обі рівнорядні частини тої своєї словесної мудрости. Бо вони собі вправді взаїмно ані не перечать ані не перешкаджають, але у життєвій практиці вони обі мусять передусім одержати доцільне й відповідне собі приміненя й відповідну собі доцільну міру й пропорцію. (Якеж вдячне поле ділання для всіх благоразумних учителів і душпастирів!). А коли се станеться — а віримо й надіймося, що прецінь колись раз станеться, — тоді може й нинішні наші зневірники заспівають грімко разом з нами з подивом і захопленням: „Слава во вишних Богу!...“

Папери покійних діячів.

В падолисті 1924 р. Бібліотека Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові збогатилася цінним набутком: Вп. П. М. Іжицька подарувала бібліотеці папери і книжки після свойого пок. Батька, б. редактора „Світа“ і довголітнього високозаслуженого редактора „Діла“ — Івана Белея.

Папери пок. Ів. Белея — се цілий старанно упорядкований архів цінних матеріялів до історії нашого національного (політичного, культурного — з окрема літературного) життя за ціле майже XIX-те ст. Він складається: з історичних актів, друкованих і недрукованих літературних творів і передовсім з пребогатої переписки — листів найвизначнійших наших покійних і живих іще діячів Галичини, Вел. України, Буковини і на чужині. З історичних актів слід згадати передовсім матеріяли до історії 1848 р., акти „Головної Руської Ради“ у Львові та „Руських Рад“ у Жовкві, Тернополі і Збаражі. А далі: папери відомого галицького історика 1-шої пол. і сер. XIX-го ст. Д. Зубрицького, папери визначного галицького діяча пол. XIX-го ст., заст. голови „Головної Руської Ради“ 1848—49 рр., Ів. Борисикевича, папери заслуженого галицького культурного діяча 70-тих рр. XIX-го ст., першого голови Т-ва ім. Шевченка, К. Сушкевича (до історії „Просвіти“, „Руської Бесіди“, „Руського Театру“). Накінець — писання і листи діячів XIX—XX вв. а) покійних: Л. Данкевича, А. Могильницького, Б. Дідицького, К. Устіяновича, Ів. Шараневича, Ст. Качали, Ом. Огоновського, М. Бучинського, В. й О. Барвінських, Д. Танячкевича, Ол. Борковського, В. Шухевича, Ол. Стороженка, Ю. Федьковича, М. Драгоманова, Ол. Конйського, Ів. Навроцького, Д. Гладиловича, Гр. Купчанка, Р. Сембратовича, Д. Савчака, Н. Кобринської, Ор. Авдиковича, Ст. Онишкевича, Е. Ярошинської, К. Телішевського, П. Кирчова, Ст. Пятки-Ковалева, М. Павлика, Ів. Франка, Е. Олесницького й ин.; б) живих: Ол. Барвінського, Ю. Романчука, М. Грушевського, Т. і Я. Окуневських, В. Лукич-Левицького, Т. Бордуляка, А. Чайківського, Б. Лепкого, П. Карманського, М. Зобкова, В. Щурата; з Поляків: Ф. Равіти-Ґавронського.

Складаючи на сім місці Вп. П. М. Іжицькій за її великий дар в імени Бібліотеки Н. Т. ім. Ш. як найщирійшу подяку, я не можу не скористати з нагоди, щоби не звернутися до цілого українського громадянства з горячим зазивом і просьбою: взяти собі висококультурний акт п. Іжицької за взірок і негайно піти її слідами, пересилаючи до Бібліотеки Наукового Товариства ім. Шевченка всі папери наших діячів, які в когонебудь зберігаються. З окрема є се національним обовязком родин (ближчих і дальших) пок. наших діячів зберегти їх папери і листи.

Скільки тих діячів відійшло від нас в останніх часах — і як мало (нічого майже!) їх паперів передано в наші бібліотеки і музеї. Хочете знати імена тих діячів? Їх — цілий легіон. Де нпр. папери і переписка після: Ів. Верхратського, Ол. Борковського, Д. Танячкевича, Т. Грушкевича, К. Лучаківського, П. Огоновського, Т. Ревакович (спомини) Ів. Пулюя, К. Паньківського, В. Коцовського, С. Недільського, Гр. Цеглинського, Е. Олесницького (між ин. дуже цінні спомини — щоденник), о. В. Давидяка, Л. Мартовича, Н. Кобринської, о. М. Зубрицького, о. О. Нижанковського, Я. Веселовського, Ів. Кивелюка, о. Й. Фолиса, Е. Озаркевича, Л. Лопатинського, О. Маркова, В. Дудикевича, П. Кирчова, Я. Федорчука, Ляхоцького (Кузьми), Р. Сембратовича, о. Ст. Онишкевича, Ор. Авдиковича, Ю. Кобилянського, Ол. Мишуги, Щ. Сельського, В. Нагірного, А. Нічая, Ст. Пятки-Ковалева, С. Яричевського, Е. Ярошинської, М. Федюшки, Т. Старуха, М. Петрицького, О. Кузьмича, Ст. Бриття[illegible], А. Коса, Гр. Кузьми, о. Е. Гузара, Ів. Левинського, о. Т. Лежогубського, о. Ів. Чапельського, [illegible] Гладйшовського, Д. Вітовського, М. Василька і т. д. і т. д. Се тільки діячі (і то далеко ще не всі), що померли в останніх часах. А що з паперами і перепискою діячів, що відійшли від нас давнійше? Т[illegible] не тільки родини (ближчі і дальші) вичислених наших діячів мають обовязок передати рукописну спадщину після них в національні бібліотеки і музеї. Обовязок такий лежить на всіх, хто тільки стояв в переписці з ними, або в кого зберіглися їх папери. Всі вони нехай негайно передадуть їх у бібліотеки і музеї. З окрема слід звернути особливу увагу на листи Куліша, Драгоманова і Франка, що зберігаються по ріжних людях. Бо без зібрання й опублікування всеї їх переписки ми ніколи не матимемо повного образу їх осіб.

Переживаємо часи загальної руїни. На наших очах загинуло вже чимало цінних матеріялів до історії України — давньої, вчорашньої і сьогоднішньої. Загинули тому, бо не були вложені в бібліотеки і музеї великих міст, які потерпіли щонайменші шкоди — а зберігалися на провінції. Тому хоча тепер, хоч останки їх ратуймо від загибелі, передаючи їх в бібліотеку Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові вул. Чарнецького ч. 24.

Ів. Кревецький.
Упр. Б-ки Н. Т. ім. Ш.

ІВАН КРИПЯКЕВИЧ.

В боротьбі з хаосом.

Ким сотворена і чим удержалася велика нація.

Найбільш читаною історичною книжкою у Франції в минулому році була безперечно „Історія Франції“ Жака Бенвіля*) Примірник який маємо в руках, походить із 77 видання — таку популярність добув собі автор протягом одного року!

Жак Бенвіль публіцист, не фаховий історик. У вступі він просить читачів дозволити йому пояснити, як він став історикоми. У середній школі він не любив історії. Вона наводила на нього нудьгу. Він не міг зрозуміти, чого народи вели війни, чого билися, забивалися і мирилися. Історія була для нього рядом драм без розвязки. Колиж він дозрів, почув потребу знайти якусь провідну лінію у минувшині, почав студіювати історію для самого себе, щоби її зрозуміти. І так він витворив собі свою концепцію історії. „Се концепція проста, — концепція здорового розуму („bon sens“). Длячого оцінювати життя якоїсь країни по иншим правилам як життя родини? І Бенвіль показує читачеві сі прості правила.

„*Не легко є вести народи, — не легко було заснувати й утримати таку державу як держава французька*“. Потреба було цілих століть змагань і зусиль одиниць і поколінь, щоби здобути державі її основи. Говорять нераз, що Франція, країна богата, родюча, мусіла видати великий народ. Се неправда — беремо вислід за причину. Не Франція видала Французів, а Французи створили Францію. Французька держава се діло людської руки. „Франція се твір *інтелігенції і волі*“.

Кому завдячує Франція свою цивілізацію? Кому завдячують Французи, що стали тим, чим вони є? Передусім римському завоюванню. Цезар був жорстокий, безоглядний, мечем і огнем ширив цивілізацію серед предків французького народа. Але Цезарові завдячує Франція, що не залишилася на низькім ступні галійської епохи, а ввійшла в обсяг культурного світа. Римляне се розуміли; Тацит пише в котромусь місці: „Подумаймо, що Римові не повелися його підбої, — вислідом того булоб не що инше, а хаос серед усіх народів світа“: Франція пять століть користувалася добродійствами „римського мира“, під римською адміністрацією дійшла до добробуту, римська влада защепила у ній ідею права і порядку. Християнство, також виховане на традиціях Риму, скріпило ще ті здорові підвалини. У хаос епохи мандрівок Франція ввійшла вже зі своєю організацією; без труду асимілювала і Франків і Норманів, — взяла від них свіжу кров, але не затратила своєї цивілізації.

На одідичених по Римі ідеях ладу й авторитету ставить державну будову французька монархія. Французьку політику характеризує незвичайний реалізм, здоровий розум. Визначаються ним уже перші Капетинги.

„Іти вперед крок за кроком, обережно, кождий здобуток закріплювати, рахувати кождий гріш, берегтися неоправданих амбіцій і хімеричних підприємств“ — се їх засади. „Капетинги були реалістами, вони *здавали собі справу із своїх сил*“.

Але монархія ніколи не тратить з очей головної мети — укріпити державу, зробити її сильною, богатою, зєдинити внутрішно, утримати лад у нутрі, забезпечити назверх від ворогів.

Особливож усталення внутрішнього ладу й порядку — се головний заповіт, що переходить у королівському роді з батька на сина. У Франції все були анархічні елементи, більше було їх може ніж де инде, — і вони раз-у-раз зривалися до боротьби з авторитетом держави. І князі крови і шляхта і міщанство і сектанти — ріжні верстви і партії кидалися на державу і її представника, монархію, — намагалися підірвати її значіння, зруйнувати її та осягнути свої егоїстичні класові і партійні цілі. Сі ріжнородні революційні рухи сьогодні захоплюють нас нераз енергією, розмахом, красою, своїм *романтизмом*, але в дійсности вони страшно *нищили країну і матеріяльно і культурно*. Проби народоправства були у Франції невдачні: Ґенеральні Стани здескредитувалися самі, бо не думали про публичне добро; Велика Революція виказала „жорстоку нездібність створення влади“. Всі ті замішання коштували Францію богато і все нарешті монархія мусіла лічити криваві рани.

„Як є все добре в державі“ пише Людвик XIV в інструкції для свойого наслідника, „легко забуваються безмежні добра, які витворило королівство, — добачується тільки те, що королі добули для себе; людина з природи є амбітна і підозрлива, не хоче погодитися з тим, що хтось другий має йому приказувати, — аж власна біда переконає її, що се є потрібне“. Так говорить могучий „Король-Сонце“, один з тих, що свідомо і консеквентно поборював хаос, щоби створити велич Франції — але се також були і є думки французького громадянства. У давній спадщині по Римі Француз має глибоке почуття потреби ладу і влади. „Під всякими видами на всіх ділянках Франція любить, Франція цінить лад і те, що їй сей лад забезпечує: авторитет“.

І в сьому Жак Бенвіль бачить *здоровий розум* французької нації і французької історії.

*) Jacques Bainville: Histoire de France. Paris, Fayard Editeur.

Вся коляда на „Рідну Школу“!

Колядуйте і щедруйте тільки на „Рідну Школу“, бож це дні „Рідної Школи“! Кожда громада, кожда читальня, чи инше Товариство, кожда українська одиниця мусить з нагоди коляди дати більшу жертву на „Рідну Школу“. Ділами покажім, що ми варта, бож „віра без діл мертва є“! Сповняючи всі гуртом і кождий зокрема цей найсвятійший обовязок супроти „Рідної Школи“, доказуємо, що ми здисциплінована нація, яка має право на самостійне життя! Лишіть і пересилайте гроші чеками УПТ-ва або переказами на адресу;

„Українське Педаґоґічне Товариство“ Львів, Ринок ч. 10, II. поверх.

Нездійснений союз.

Ревеляції „Еклера“. — Принципіяльне становище Англії. — Ріжниці державних інтересів.

У справі конфлікту щодо опорожнення німецької кольонської території Англією ми згадували про сензаційні ревеляції париського денника „Еклер“, який оголосив частину довірочних розмов між представниками Англії та Франції. Ці ревеляції мають незвичайну вагу, тому, що кидають нове світло на трудноші порозуміння Франції з Англією в справі оборонного союзу проти Німеччини.

Маючи перед собою протокол потайних розмов між Ерріо та Мек-Донельдом у Чекерс (дня 21. червня 1924 р.), дізнаємось про щиру заяву англ. прем'єра, „що всі його експерти, морські, військові та воздушні, з міністерства зак. справ, є проти трактату взаїмної ґарантії“. Такий трактат домагався би незвичайного зміцнення збройної сили Англії. Мек-Донельд, щоби задовольнити Францію, мусів би згодитись на пропозицію, яку відкинув Льойд Джордж у Кан (Cannes), а це було би неможливо з огляду на опозицію партії Л. Джорджа в парляменті.

Наслідком розмов у Чекерс був плян обох держав передати цю справу і инші, звязані з нею, на сесію Ліґи Націй. Чи прихід до влади консерватистів змінив у дечому основне питання франко-англійського союзу? Розмови Чемберлена з Ерріо давали би привід до висновку, що так. Одначе такий погляд є хибний. Мотиви, які наказували Англії стриматись від пропонованого договору є вислідком природного державного становища Англії. Пригадаймо, що консервативний кабінет Бонар Льоуа відкинув у 1922. р. франц. пропозиції поширення військового порозуміння.

Суть справи в тому, що Англія не хоче простягати свого пакту на забезпеку Польщі. Як довго проблема бувших російських територій і Німеччини є у плинкім стані, доти Англія хоче мати вільні руки на випадок збройного конфлікту. Цим становищем треба розяснити невпинно відновлювані спроби приборкання імперіялістичних завіхань Німеччини і революційної стихії, що йде від СРСР. З огляду на ріжниці географічного положення, Франція та Англія не глядять однаково на справу забезпеки; Англія стежить більше за непевним всесвітнім морем, Франція за европейським суходолом.

Не диво, що справа такого союзу може ще відроджуватись у ріжних формах, тому, що кожна з актуальних справ европейської політики є нині з нею звязана: і розброєння Німеччини, і навязання економічно-дипльоматичних взаємин зі СРСР., і загроза втрачення позаевропейських кольоній, і т. д. Покищо запропонований Ліґою Націй мировий суд (арбітраж) на випадок воєнного конфлікту — щодо якого Англія вагається і має нарадитись зі своїми домініями — мас заступити двох- і трьохдержавні союзи.

„Конкордат“ з православною церквою.

Поруч конкордату між Польщею і Римом в справі положення католицької церкви, який саме тепер доводить до успішного кінця проф. Ст. Грабский у Ватикані, починається говорити і про „конкордат“ між польським урядом і православною церквою під Польщею.

Перед кількома днями подали ми скарги і жалі митр. Діонізія перед обома премієрами в Польщі на упослідження і нагінку на православну церкву. Очевидно, поки-що скінчилося на тому, що оба премієри, Грабский і Тугут, уважно вислухали Діонізієвих дорікань, і... після того поширилася чутка про уступлення найвищого єрарха правосл. церкви під Польщею.

Митроп. Діонізій вимагав, щоби положення православної церкви було управильнене законодатним шляхом та щоби польська влада зрівнала її в правах з католицькою церквою. Цю справу оба премієри поминули мовчанкою, але за те зайнялася „конкордатом“ з православною церквою... „Хієна“, яка — до речі кажучи — вже віддавна кермує справами всіх релігійних культів і їх організацій в Польщі sub specie „уніфікації“, себто польонізації і створення з них знаряддя польської політики.

В „Слов-і Польск-ім“ зявилася стаття — відповідь на вимоги і претенсії митр. Діонізія. Отже „Хієна“ заявляється за „конкордатом“ з православною церквою на таких основах: Православна церква не лише de facto, але й de iure мусить поглибити свою „автокефальність“, себто мусить стати в становище безоглядної й безапеляційної залежности від польських адміністративних чинників. Найвищий єрарх правосл. церкви в Польщі не сміє московському чи иншому патріярхатові чи взагалі комунебудь посилати звітів або інформацій про положення православної церкви. Не вільно згадувати в богослуженнях московського патріярха Тихона, ані иншого зверхника иншої східної церкви. Всі відносини між правосл. церквою в Польщі і якою небудь иншою східною церквою можуть відбуватися виключно через відповідне бюро при міністерстві освіти й віроісповідань. З огляду на те, що визнавці православя в Польщі належать до кількох язикових груп, між якими російська є найслабша, тому слід усунути російську мову з церковної адміністрації, шкільництва і обрядів і заступити її у всіх тих ділянках *державною* мовою. Особливо *польська* мова повинна бути введена у викладах правосл. богословського факультету, який повинен бути створений при варшавському університеті. Взагалі в справі виховання будучих кадрів православного духовенства польська влада мусить мати виключну компетенцію. Вивінування митрополії, епархій і парохій повинно бути достаточне, але правосл. духовенство не може претендувати на краще вивінування, ніж в католицькій церкві. Більшість правосл. церков та їх рухоме й нерухоме майно це власність колишніх католицьких (греко-католицьких — Ред.) дієцезій, парохій і монастирів, яка повинна в цілости вернути до католицьких посідачів (але до римо-католицьких, а не греко-католицьких. — Ред.) Адміністраційний устрій правосл. церкви і її відношення до влади слід взорувати на устрою і таких же відносинах в Румунії, Греції, Болгарії й Югославії. Взагалі виступ митр. Діонізія треба використати для унормування відносин правос. церкви по лінії її повного підчинення польській адміністративній владі під кожним оглядом...

Поки-що обмежуємося поданням змісту цих вельми цікавих намагань польських чинників у відношенні до правосл. церкви. В найблизчому часі ще вернемо до цеї теми. Сьогодня зазначимо лише, що *такий* „конкордат“ являється найоригінальнійшим „конкордатом“ зі всіх конкордатів.

М. Ч.

Кілько їх є справді?

Із секретів польської статистики.

Кілько є Поляків на світі і який є склад населення Польщі. Се не так легко знати.

Підручник географії Польщі проф. Ст. Павловского, виданий 1921 р., начислив їх на землях нею занятих на звиш 20 міл., а разом з заморською і сезоновою еміграцією на около 25 міліонів (стор. 44).

Куратор Собіньский в своїй географії Польщі з 1924 р. знова пише, що число мешканців, що признаються до польської народности (не знати тільки чи з доброї волі!) виносить в цілій польській державі 18,779.000 мешканців (стор. 74), а крім сього начисляє 8 міл. Поляків поза її межами в цілім світі, разом отже виходило би около 27 міл., значить о 2 міл. більше ніж у Павловского, хоча в самій Польщі після рахунку Собіньского, Поляків є менше, за те більше за границею, як подає Павловский. Вкінці в календарику „Іскри“ виданім на 1924/25 для молоді, начислено Поляків всього 19 міліонів (стор. 188). Додати треба, що се число подане в уступі „Раси і народи світа“, отже як загальне число всіх Поляків на світі. Принагідно згадаємо, що Українців (під іменем Русіні) начислено також 33 міл. Не завадить згадати, що підручник Павловского і „Іскри“ вийшли з тої самої фірми, а саме „Ксьонжніци“, акц. спілки, товариства польських учителів шкіл середніх і висших у Львові.

Процентово виносять Поляки на думку Собіньского 68% загалу населення Польщі, натомісць „Іскри“ в уступі: Стосункі народовосцьове в Польсце подають 55·5% Поляків, 18·2% Українців, 5·8% Росіян, 0·9% Литовців, 7·3% Німців, 11·3% Жидів, 0·9% инших (стр. 228). Собіньский не подає числа мешканців непольських народностей. Павловський подає Українців на около 4·7 міл., 2 міл. Жидів, 0,9 міл. Білорусинів, около 1·[illegible] міл. Німців (без Гор. Шлеська). (Стор. 44).

Вкінці на думку Суйковського число Поляків виносить 24 міл., з того на етнографічній території [illegible]6.600, на українсько-литовських і білоруських землях 3 міл. 800 тис. і стількиж на чужині.

І будь з того всього мудрий!

Та ми якось то видімо, але що буде з українською дитиною або хотяй би з учителем, як він опираючися на найновійше польське кураторією львівською поручене йому видавництво подасть, що Поляків в польській державі є не богато більше, як половина коли його шеф-куратор в своїм підручнику твердить, що Поляки становлять більш чим 2/3 загалу мешканців.

Чому та статистика така нещасна читач певне сам догадається — та щоби не було ніякого сумніву, подамо відповідний виїмок з Собіньского, а тоді кождий зрозуміє, по що йому конче треба було вичислити 68·6% Поляків в Польщі. Отже читаємо: Не є Польща державою вповні одноцільною під національним оглядом в тій мірі як Італія або Франція, але нарід, що творить державу, становить більше чим 2/3 загалу мешканців супроти меншостей, що розпадаються на кілька ріжних груп етнічних: не можна отже Річипосполитої назвати державою „народностей“ (narodowościowa). (Стор. 75).

Ось де собака погребана.

Щоби могти Польщу назвати „народовою“, національною державою, треба відповідно спрепарувати статистику. Та і са не помагає, бо крути-верти, а таки навіть згідно з статистикою Собіньского годі назвати державу, хоч би лише з числом 31·4% чужого населення „народовою“ польською державою, бо все вона таки є мішана під оглядом національним.

А що вже й сказати, коли взяти під увагу, що в тій державі є по обчисленням польською кураторією шкільною припорученого видавництва 45·5 (сорок пять і пів) відсотків непольського населення.

БОГДАН ЛЕПКИЙ.

Святий Вечір.

Двайцять четвертого. Коротко днина
Скінчилася, вже чорно у вікні,
Пощо світить! Вечірняя година
Хай давнину нагадує мені. . . .

. . . .

Глухе село, заховане в яровку,
Немов за пазухою в Бога, спить.
Зима, мороз, лиш дим, як по шнурочку
Звід стріх вилазить і вгору біжить.

Ніжний туман снується по долині,
Паде сніжок, як лебединий пух.
„Який мороз який мороз там нині!
Говорить парубок, що вніс дідух.

„А не забудь худобі сіна дати
І в жолоб коням всипати обрік
В різдвяну ніч вони будуть казати,
Чи довгий нам Господь судив ще вік.

Возьми лопату й відгорни від хати
Хоч трохи сніг, (алеж паде — паде!),
А першої зорі ще не видати?"
„Ні одної не бачив я ніде".

„Вечерять час. Покличте всіх у хату,
І челядь теж! Чи є проскура й мід?
Готові ви?"... „Усе готове, тату!"
І дійсно все зготовлене як слід.

Чистенько скрізь. Натикано чагиня
За образи, — накрито гарно стіл
Обрусом білим. Хата, як святиня,
А стіл немаче жертвенний престіл.

Горять свічки. Димок від них снується,
Зелене сіно пахне від столом,
Так радісно у грудях серце бється,
І світ цілий здається ніби сном.

„Щоби дітей ми розуму навчали
І довели їх впору під вінець,
Тоді для нас спокійної могили
І памяти незлої і — кінець".

Бажання... Якби з них одна десята,
Або хоч сотна часть здійснилась нам,
Життя було би як різдвяні свята
І як танок довкола райських брам.

Та що казати!... Ось вже і борщ димиться.
І риба й голубці. Усі кругом
Сидять, балакають, мов сон їм сниться
І дійсність забувається за сном.

А діти квокають. Шукають в сіні
Орíхів. Хто знайде з них золотий
Той буде в домі, ніби на колині
У мами... Я знайшов оріх — пустий...

Старі жартують. Давнину згадали.
Згадали тих, що їх уже нема,
І голови над стіл похилили,
Мов журяться. А на дворі зима.

Зірвався вітер зимний і снігами
Засипує доріжку до воріт
Цвинтарних, — ніби поміж нами й нами
Останній хоче зарівнати слід.

Ві зимно їм... Та годі сумувати,
Вже під вікном стоять колядниці,
А що мороз, так кличуть їх до хати,
Дають їм яблука й медяники.

„Небо і земля", „Дивна радість стала",
Найшло їх повні сіни, повний двір,
І ніби хата крил нараз дістала
І з піснею знімається в простір.

Летить до неба з вітром в перегони,
Там де надії, мрії, благодать, —
Аж на дзвіниці відізвались дзвони, —
Пора до церкви! Треба нам вставать!

Зібралися, пішли... Так відійшло минуле
В невідомий, таємний, вічний храм,
Та хоч воно, як в морі потонуле,
Во вік його не позабути нам.

. . . .

Летять літа з бідою в перегони,
І знов Різдво над берегом чужим,
Та я в душі все чую ті дзвони,
Що слухав їх ще хлопчиком малим.

Дзвоніть мені, дзвоніть мені з дзвіниці
За церквою на пригорбі крутім,
Най чую в шум рідної влиці,
Най бачу я старий, батьківський дім.

Нема нічо над спомини дитячі,
Над молодечих привабів хвилин,
У життевім богатім узорочі
Це найдорожчі із усіх перлин.

Берлін — Ванзе.

Б. БАРАНОВА.

Обєднання національних сил.

В боротьбі за національний ідеал принесли ми стільки жертв в людях і майні, що з усіх европейських народів хіба одні Серби можуть нам дорівняти під тим оглядом. Сотки тисяч трупів і господарська руїна — всі безмежні жертви не вбили, правда, нашого національного духа і нашого національного ідеалу, одначе значно причинилися — на жаль — до нашого роздвоєння у нашім національнім таборі.

Повоєнне лихоліття, яке ще й тепер переживаємо, має ще очевидно й инші причини. Головною з них це душевний стан, стан певної душевної недуги — т. зв. повоєнної психози, яка у великій мірі поширилася серед нашої інтелігенції. У нас проявляється вона в тім, що винуватців нашого нинішнього лихоліття шукаємо все тільки серед наших давніщих і сучасних провідників і виключно тільки на них старасмося звалити всю вину за всі нещастя, що постигли наш нарід. Не шукаємо ліків на цю небезпечну недугу, тільк[...] дальше ятрімо наші душевні рани.

Наше громадянське життя під цю пору без сумніву дуже нездорове. Метушня поглядів, партійна гризня, розтіч народніх сил — прояви і наслідки цеї недуги — виходять на очевидну користь наших противників. Брак довіря до національного проводу спричинює байдужість, а ця знов родить нелад в національній організації, або й убиває саму організацію. Ми свідками значного поширення безідейности і безхарактерности, а що найменше байдужности до публичних справ, навіть в тих кругах і околицях, де ще недавно був національний авторітет, була віра в наші національні сили, а що головне — охота до жертв для нашої загальної справи.

Нині замісць реальної роботи, замісць лікування душевних і фізичних ран, все ще ятріючих — видвигнуто партійну сварню а навіть сварні і розбіжність у лоні одної і тої самої партії. Панують дальше міжусобиці і приклад нашої історії — княжої, козацької і найновійшої не багато нас навчив про вагу обєднання наших сил. Мабуть мало вчить нас приклад инших народів — хоч би сучасних Німців, що стремлять зі щораз то ліпшим успіхом до консолідації своїх національних сил, в створенню кооперації некрайних політичних партій.

А обєднання наших сил нашою думкою національною можливе не тільки у нас в Галичині, але і разом з нами на всіх українських землях, що опинилися під Польщею завдяки договорам в Версалю і Ризі та рішенню Ради амбасадорів в Парижі з дня 14. марта 1923 р. Вправді всюди тепер дуже велику ролю відограє соціяльне питання, одначе це питання не нехтує питання національного.

У нас таке згуртування чи як кажеться консолідація сил у формі певної співпраці — тим більше — можлива, а в національнім інтересі навіть приказана, що в нас нема практичної ріжниці у світогляді поодиноких політичних партій і нема майже ніякої тактичної ріжниці в поведінці партій супроти нашого спільного противника. Треба тільки доброї волі, менше партійної чи гуртківої завзятости і фальшивих амбіцій поодиноких людей а більше відчуття великої грози сучасного положення нашого народу в межах теперішньої Польщі. Одна національна думка — повинна обєднати всі українські території. Коли зважимо, що на наших західних окраїнах опинилося 8 міліонів нашого населення під Польщею — цеж сила! А коли буде вона як слід зорганізована, тоді нічого нам боятися хоч і як сильного противника.

Невдачами, що були досі у спробах нашого політичного обєднання в останніх часах, не треба зражуватися. Добре діло все [...]е дуже важко.

Нічого нам зражуватися! Не сміємо вважати за річ нездійсниму політичне згуртування, хочби у формі певної плянової співпраці на одним

Треба все і всюди ширити думку про невідкличну потребу такого обєднання. Не можемо уставати з цим змаганням, хоч би ще раз і другий справа не вдалася. Спільна гроза дається усунути тільки спільними силами.

Практичної п[...]ади, як перевести це обєднання, н[...]одаю, бо це не мета моїх нинішн[...] рядків. Хочу лише причинитися [...]о своїм скромним силам до підд[...]жки незломного душевного перек[...]ання про потребу обєднання наш[...] сил на політичному фронті

Своє завдання в [...]аним випадку мусить сповнити і [...]е свідоме жіноцтво. Нехай воно у [...]оїх гуртках і в середовищі своєї р[...]инної і громадянської діяльности ши[...]ть думку про потребу нашого національного обєднання, через що зробить богато для нашої загальнонародньої справи.

За опанування села.

На території всього Радянського Союзу відбулися нові вибори до т. зв. низових установ (сільрад). Відбулися вони на основі нового декрету, що мав втягнути до тих установ і широкі позапартійні маси.

І щож виявилося? Участь у виборах збільшилася, але дуже незначно. На Україні наприклад тільки на 10 відсотків. Подекуди виборців терроризували комуністи. На загал комуністи провалилися. А не зважаючи на незначне збільшення виборців, подекуди була застрашаюча виборча абстиненція саме середняцьких позапартійних елементів.

По такому висліді виборів вдарила преса в дивний тон. Бо ось Стеклов, один з найвизначніших московських публіцистів написав у „Ізвестіях" таке: „голоси віддані на комуністів можна витати тільки в тому випадку, коли їх віддано добровільно і без примусу". Якщо це було навпаки, то треба попрощатися з ідеєю опанування села. Застрашаюча виборча абстиненція то деяких округах і голоси деяких безпартійних про те, що при виборах були надужиття з боку місцевих комуністів, заставили пресу вдарити в тон ревізії виборів, а що найменше уневажнення їх в деяких округах.

І дійсно 30. грудня 1924 р. появився декрет президії Всесоюзного Центрального Виконавчого комітету, яким доручено всім виконкомам усіх республик перевести нові вибори у всіх випадках, де при відбутих щойно виборах установлено анормально низький відсоток участи виборців у них або факти надужиття.

Та на цьому не кінець, бо ось другий визначний большевицький публіцист Бухарін заговорив навіть про те, щоби запровадити інститут безпартійних „сількорів". Чому? — Тому, що всі партійні сільські кореспонденти ніколи не пишуть безсторонно, ніколи не подають правди, а підмазують все комуністичним сосом у виді демагогічної фразеольогії та бажають таким чином догодити владі і партії. Безпартійні кореспонденти напевно інформуватимуть безсторонно і правдиво.

Попри все те утворено при Центральному Виконкомі СРСР. т. зв. „нараду для справ радянського будівництва". Метою тої нової установи має бути „притягнення якнайширших мас безпартійних робітників і селян як мущин так і жінок до праці біля радянського будівництва і висунення їх на відповідальні радянські становища та закріплення таким чином народнього господарства на основі спілки робітничої кляси зі селянством". Так каже постанова про „нараду".

Ця велика мета названої установи зовсім не перешкаджає обставині, що в „нараді" засідають самі комуністи і не видно в ній ні одного безпартійного. Отже це самі комуністи розважатимуть у тій новій установі проблему „теоретичної одноцільности клясових інтересів пролетаріяту і селянства та практичного їх конфлікту". Всі ці заходи доказують, що село стоїть непохитним муром, якого ніяк не можуть пробити стрільна комуністичної зброї. Село вперте, а комуністи хочуть за всяку ціну ту впертість зломити. Через те й уневажнювання виборів там, де була надто велика абстиненція, через те й окрема установа для втягнення селян до радянського будівництва.

Всесоюзний староста Калінін пише про цю справу так: „ніколи не можна лишати без уваги обставини, що союзник робітничої кляси (селянство) має прикмету піддаватися впливам не тільки комуністичної партії але й дрібнобуржуазних партій. Щоби вилічити селянство від тої недуги, на це потрібна виключно та незвичайно вміла тактика нашої партії на селі а зокрема незвичайно вміле проводження партійних директив про працю між селянством".

Як бачимо, то до селянства беруться не на жарт. Воно їм необхідне як сила. Його треба зєднати не тільки для радянського будівництва, але й для тої боротьби, яка усміхається комуністам із буржуазією всього світу. Тепер при належеній знаменито внутрішньо-політичній армії ДПУ легко є виконувати диктатуру горстки над сотками міліонів. На жаль та політична армія червоної поліції є увязнена самим тільки нутром союзу. Поза його межі на поле боротьби вона йти не може, бо її ніхто не заступить при обороні диктатури в нутрі.

На фронт, в даному випадку на організований Англією протикомуністичний фронт необхідна маса і сила. Коли маса не буде віддана комунізмові, то вона не буде представляти собою ніякої сили. І ось тому то комуністи завзялися опанувати усю масу. І тому то вони готові навіть на деякі жертви з боку партії саме в імя позискання симпатії селянських мас. Ті жертви можуть бути аж завеликими для партії, коли направду вся безпартійна маса рушиться і заінтересується радянським будівництвом. Але небезпеки для комунізму не може бути з того ніякої, бо комуністи розпоряджають достаточною силою для кождочасного збереження диктатури в часі мира. Инша справа в часі війни. І ось саме для війни роблять комуністи союз зі селом.

В. М.

ІВАН КРЕВЕЦЬКИЙ

Український Піємонт.

I.

Під впливом народницьких ідей XIX ст. серед українського громадянства виробився погляд, що мало що не вся суть української нації лежить в — українській народній мові. Народня мова стала в нас просто синонімом нації. Українська нація починається кристалізувати властиве щойно тоді, коли в певних ділянках її життя (література, школа, церква, дім і т. д.) починає здобувати собі права українська народня мова. Дуже яскраво можна бачити се передовсім на українській літературі. З опанування з кінцем XVIII-го і в XIX-тім ст. в українськім письменстві української народньої мови — се по загальним поняттям у нас — *національне відродження України*. Котляревський і його наслідники по перу — на В. Україні, Шашкевич і т. д. — у Галичині, Федькович — на Буковині, се не тільки визначні письменники України XVIII—XIX вв. — се творці української нації як такої. Словом: українська народня мова се найкраща еманація України як нації, се — сама українська нація.

Зі становища такого звикли дивитися в нас не тільки на XVIII—XIX вв. Контерій такий ми прикладаємо часто-густо також і до давніших та найдавнішого періодів історії України, називаючи їх „мертвими", національними і т. п., хлоошо не провідними в історичнім життю нашої нації.

Зі становища такого дивимося й оцінюємо ми й *сучасний* момент. Обмеження чи нівечення прав української мови на одних українських землях — з одного боку, і формальна т. зв. українізація на других — з другого, грають в наших настроях і орієнтаціях головну, рішаючу ролю. Головну і рішаючу — тому, що долю і недолю української *мови* ідентифікують у нас знова з суттю української *нації* як такої.

Дуже вимовним свідоцтвом такого власне ідентифікування в нас мови і нації є поспішне ліквідування в останніх часах провідної досі ролі Галичини в формуванню української нації. Вел. Україна українізується — кажуть. Галичина отже як Піємонт України покінчила свою ролю. І Піємонт сей переносять уже на Рад. Україну.

Не треба, здається, тратити багато слів на те, щоби доказати помилковість такого погляду. Нація, це не мова народу ані його література. Вистане вказати тільки на народи, які не мають своєї народньої мови (нпр. Ірляндці, Жиди), а які всеж таки є дуже сильно скристалізованими *націями*. Багато сильніші деколи, ніж неодин великий числом народ, що має свою народню мову і чималу літературу.

Щож таке в дійсности нація?

В чім її суть?

Нація се громада людей, що *обєднана спільним минулим*, що *свідома сього минулого* та що до того минулого *навязує* своє сучасне.

Отже суть нації — в її минулому: в її історії, в її історичній свідомости, в її історичній традиції і тяглости.

II.

Як жеж справа ця представляється в нас, на Україні?

Коли кинемо оком на ціле минуле України на протязі його тисячеліття, то передовсім ярко звертає на себе нашу увагу один безперечний факт: вершок, кульмінаційний пункт українська нація як *нація* осягнула вже на самім початку свойого історичного життя.

Тоді — і тільки тоді — ми мали передовсім свою могучу державу — імперію, що своїми границями обіймала всі (без виїмку) українські етнографічні території. Тоді — і тільки тоді — ми були повноправним, необмеженим господарем на всіх своїх землях. Тоді — і тільки тоді — ми стояли серед державних націй Европи як нація рівноправна і рівновартна з иншими. Се безперечно найкращий період в життю нашої нації взагалі, період, в якім вона була нацією у повнім значінню сього слова. Все, що мали найкращого опісля, не можна рівняти навіть з зазначеним вище великодержавним періодом нашої історії.

Зрозуміла річ, що традиції про отсей найсвітліший період нашої історії повинні становити основний фундаментальний камінь, на якім опиралабся ціла концепція української нації як *нації*. Свідомість сього великодержавного періоду в нашім життю повинна залишити глибокі сліди в нашій національній психольогії. Тяглість дум і мрій, що їх у своїй національній і політичній далековидности леліяли й які пробували навіть реалізувати наші великі прадіди *тоді* (нпр. їх боротьба за Чорне Море і вихід із нього, їх змагання за природні границі України на Заході і на Сході, їх культурний фронт до Европи і т. д.), повинна також бути слідна в нашій національній ідеольогії.

На превеликий жаль одначе — так іще не є.

Згаданий вже найсвітліший період нашої історії не то що не заняв у нашій національній свідомости належного йому відповідно до його значіння місця, але ми в більшости майже зовсім забули про нього.

Забула його основно передовсім Наддніпрянщина. Там на зміну старій українській державі — імперії X.—XIII. вв. прийшло довговічне шамотання Козаччини XVI.—XVIII. вв., яке затерло зовсім традиції попереднього періоду нашої історії, та яке на певний час притягнуло до себе всю увагу тогочасних і пізніших наддніпрянських поколінь. Серед згаданого козацького шамотання як метеор з поміж безліччи дрібних світил заблисла Хмельниччина — найсвітліший епізод в козацькім періоді історії України. Та епізод сей — тільки тінь великодержавного періоду нашої історії X.—XIV. вв.

А після Козаччини прийшов там новий, ще глибший національно-політичний занепад у XVIII.—XIX. вв. — занепад, коли забуваються національно-політичні традиції навіть Козаччини і коли всю суть нації починають вбачати вже тільки у... народній мові.

Дещо инакше справа ся представляється на західних українських землях, зокрема — у Галичині.

Як відомо, після упадку старої української держави над Дніпром українські національно-державні традиції *переймає Галичина* та плекає їх далі. Тут, над Дністром і над Бугом повстає нова українська держава, навіть більш уже здиференційована та скристалізована під національним оглядом, яка проіснувала до пол. XIV. ст.

Та хоч стара Галицько-Волинська Держава одно століття пізнійше також зазнала долі старої Київської Держави, то державницькі традиції на західних українських землях, зокрема в Галичині, не затерлися так основно, як на Наддніпрянщині. Вони ввесь час залишалися тут живими. Виявилося се нпр. дуже наглядно в пол. XVII. ст., підчас Хмельниччини, коли головного героя-державника та найвизначніших помічників його дали Наддніпрянщині саме західні українські землі. І згадані традиції залишилися тут іще живими аж по нинішний день: серед народу (перекази), в літературі (теми), в історично-державницькій психіці навіть їх населення.

III.

Вище згадав я вже, що під враженням тзв. українізації на Рад. Україні в нас дехто думає вже про ліквідацію ролі Галичини як Піємонту України та про перекинення його на Рад. Україну.

Ліквідація така, як бачили ми вище, булаб одначе однозначна з резиґнацією з найважнійшого, що становить *суть нації*: з найкращих історичних традицій нашої історії, які майже зовсім забуті на Наддніпрянщині, а які ще живі в Галичині.

Та крім сказаного вище слід узяти під увагу ще инший момент.

Саме тепер, на наших очах, на В. Україні йде процес, що дуже нагадує процес, який мав місце вже раз в її історії, а саме після упадку старої Київської Держави X—XII вв.: процес *повного зірвання звязків з своїм власним минулим* — звязків, як ми бачили, і без того дуже і дуже слабих.

Українська *національна* (передреволюційна) література (красна і наукова, місцева і галицька) на Рад. Україні майже зовсім *проскрибована*, а на її місце твориться поспішно нову літературу з інтернаціонально-клясовою ідеольоґією. Українських книжок, навіть наукових, виданих нині у Галичині та на еміґрації, на Рад. Україну зовсім

ДЖЕРОМ К. ДЖЕРОМ

Чи скасувати Різдвяні свята?

На вулиці зустрів я свого приятеля Б., страшенно зайнятого редактора по газетах та журналах.

— Галльо! — кличе до мене — Я розписую у своїй газеті анкету на тему: „Чи слід скасувати Різдвяні свята?" Може ти дещо напишеш про це.

— Ні — відповів я рішуче. — Про Різдво не напишу нічого. Можеш дожидатись від мене якогось дотепу про коминяра або якоїсь дуже неприличної дітвацької уваги про небо, або якусь собачу історію, в яку повірив би веселішний читач — щодо цього всього ми можемо дійти до згоди. Але на тему „Різдво" — хочу на цей раз відпочити.

— Я не роблю тобі з цього докору — сказав він, — якщо Різдвяні свята тобі так вже дошкулили, як мені. Коли лише впораюсь з різдвяним числом і до якогось червня матиму в редакції спокій з Різдвом, усе знову почнеться наново.

Уже нині домашні втрати зростають тижнево на фунта більше. Моя дорога жіночка відкладає гроші, щоби купити мені якийсь дорогий дарунок якого я собі не бажаю. На мою гадку, ці дарунки це найбільше різдвяне лихо. Емма дасть мені власноручну акварелю; за вона робить що-річно.

Я й не звертав би на це ніякої уваги, якщо вона не мала би претенсій, щоби такий образ повісити у кімнаті. Чи ти бачив колинебудь акварелі моєї тіточної сестри Емми?

— Здається, що так — відповів я.

— Тут нема ніякого „здається". Цього роду акварель забути не можна. Навіщо людиска роблять такі річі? Навіть аматори повинні мати трохи розуму. Ця річ висить у моїм коридорі; я повісив її там, бо там темно. Цей твір називається „Мрійник". Колиб вона назвала це „Інфлюенцою" — то я ще міг би його зрозуміти. Я питав її, звідкіля вона взяла ідею до цього образу, а вона розяснила мені, що одного вечора в місті Норфольк бачила таке небо. Милий Боже! чому вона не заплющила тоді очей або не втекла і не заховалась за завісу від свого ліжка? Колиб я побачив у Норфольк таке небо то я вернувся би до Льондону найблищим потягом. Бідна дівчина невинна в тому, що б... ть такі річі, але нав що їх малює?

— Малярство є для деяких вдач духовою потребою — пояснив я.

— Добре, але чому вона робить з цього дарунок мені?

На це я не міг уже найти відповіди.

— Люде нерозважають собі такі ідіотські дарунки! — овлакав він далі. — Одного разу я сказав, що хотів би мати том поезій Теннісона. Це так моя родина принагідно добула з мене таке признання. Я не хотів, щоби мені щонебудь давали, але Теннісон був чимсь, проти чого я найменше протестував би. Четверо їх склалось разом і купило мені збірні твори Теннісона в 12 томах, ілюстрованих, з кольорованими фотографіями. І гадали, що зробили добре. Коли згадати комусь про капшук на тютюн, він дарує вам шовковий мішочок, з мереженими квітками, куди можна покласти фунт тютюну. Хто хотів би його вживати мусів би оперезати його ремінем. Можеш мені вірити або ні — я маю оксамітний халат мережаний незабудьками та метеликами. Щодо мене, то я також не кращий, коли маю робити дарунки. Ніколи не даю людям того, що вони хотіли би мати. Коли роблю кому дарунок з шиншилевого боа, то напевно це саме тоді найбільше немодне футро. „Як це гарно з твого боку" каже до мене Ася „я саме цього бажала. Але мушу його сховати, заки воно ввійде в моду". Своїм дочкам даю ланцюшки до годинника тоді, коли їх ніхто не носить. За те коли ланцюшки — верх моди, тоді даю їм ковтки, а вони просять мене, щоби піти з ними на маскараду... єдине місце, де можна носити таку проклятущу річ. Гадаю, що всі льондонські купці ховають старі немодні капелюхи і добувають їх на Різдво, ждучи, що прийду до них.

„Повинно існувати товариство, яке збирало би та розділяло дарунки. Таке товариство одержувало би список людей, від яких забирало би призбирані там дарунки і список тих, яким мало би їх роздати. У такий спосіб можна би найкраще полагоджувати також дарунки шлюбні або на уродини. Це підприємство дбало би про те, щоби всі наші приятелі присилали нам дарунки і щоби ми не забували своїх найважніших кревняків. Я маю у своїй родині єдину особу, яка може мені щось залишити по своїй смерти, а коли на Різдво я забуваю про когось, то ним є напевно цей богатий вуйко. Колиж думаю про нього, то вкінці мушу зробити дурницю. Два роки тому зробив я йому дарунок з ґумової ванни; гадав я, що вона стане йому у пригоді в його подорожах. Уяви собі, що він уважав це особистим натяком і ображений ідіот не хотів місяць промовити й слова до мене.

— Одначе діти є захоплені Різдвом — перебив я.

— Не вірю цьому. Ніхто не є захоплений. На три тижні перед святами ми розпалюємо дітям уяву, оповідаємо їм про те, як вони будуть тішитись, а вкінці вони два-три дні переїдаються і ми знову мучимо їх два тижні, щоби вернулись до нормального стану.

Я збираюсь вже відійти.

— Отже ти не хочеш узяти участи в нашій анкеті. Таке просте питання: „чому треба скасувати Різдво?"

— Звучить воно, по правді, просто, але як ти уявляєш собі його скасування? Редакторка одного „поступового" американського журналу розписала раз таку анкету: „Чи не слід скасувати ріжниці полу?" І одинайцять пань та панів вело на цю тему поважну дебату.

— Різдво могло би вмерти зі старости. Коли раз публика дійде до пересвідчення, що його треба скасувати, тоді...

— Добре. Але навіщо його касувати?

М. КОРДУБА.

Винуватці світової війни.

Питання, хто властиво викликав останню світову війну, хто дав він цевий товчок до неї, обговорювалося вже дуже багато разів. Відповіді на це питання були ріжні, відповідно до становища, з якого виходив автор, національности, до котрої належав, і матеріялу, яким вікористовувався. Французи однодушно впевняють, що світову пожежу запалила Німеччина, а зокрема сам німецький цісар Вільгельм II. Німці обвинувачують у цьому Францію, часколи Англію або Росію. Зовсім відмінний від дотеперішних є погляд, який цього року приніс німецький журнал „Zeitschrift für Politik". Автор розвідки на згадану тему, д-р Фріц Керн, професор франкфуртського університету, вважає головним винуватцем війни *Австрію*, а докази на оборону своєї тези бере з оголошених недавно споминів шефа австрійського генерального Конрада фон Гецендорфа (досі вийшло 4 грубих томів, що обіймають події від 1906 р. до початку другої офензиви проти Сербії і Росії).

Конрад фон Гецендорф займав від 1906 р. найчільніші місця в австрійській армії. В падолисті 1906 р. іменований шефом генерального штабу, як наслідник особистого приятеля цісаря Франца Йосифа I. графа Бека, став зараже керманичем военної партії при цісарськім дворі, до котрої належали переважно військові, між ними найбільше після Конрада впливова людина боснійський начальник краю Потьорек. Провідною ідеєю, можна просто сказати фікцією Конрада та заразом генеральним ліком на всі недомагання монархії був „превенційна війна". Вона одна могла, по його думці, вирвати Австро-Угорщину з хаосу у внутрі, спричиненого взаїмною ворожнечою народів, та заразом усунути небезпеку, що грозила монархії від агресивної політики сусідів. У двох меморіялах переданих цісареві в 1911 р. Конрад з цілою рішучістю домагався виповіджения війни Італії і це було причиною його конфлікту з тодішнім міністром загранічних справ гр. Еренталем та його уступлення. По смерти гр. Еренталя, в осени 1912 р., перебрав знову свій давний уряд, на котрім остав аж до початків панування Карла I. Усунений новим цісарем в доволі прикрий спосіб, перебрав начальну команду на італійськім фронті, де оставав до червня 1918 р.

Слід згадати, що військові знавці вважають ще й досі Конрада не тільки за найвизначнійшого австрійського генерала, але й за одного з найвизначніших стратегів цілої світової війни. Перелім російського фронту під Горлицями 2. мая 1915 р. був виключно його ділом.

Стільки про автора споминів, на котрі проф. Керн спирає свої виводи. Щодо самих споминів, то вже сам їхній обєм (4 томи, кожний по 600—800 сторін!) показує, яка велика маса матеріялів в них зібрана. Особа і передове становище автора дають запоруку, що це первшорядний матеріял, зібраний з першої руки, бо шеф генерального штабу мав доступ там, куди звичайні смертні його не мають. Дотеперішня критика признає споминам Конрада велику річевість та безсторонність навіть в освітленні тих справ, котрі його близько доторкали.

Свою тезу про вину Австрії що до спровокування вибуху світової війни спирає проф. Керн на ось яких даних. Як уже сказано, Конрад фон Гецендорф був фактичним пропагатором превенційної війни. Глибоко переконаний, що швидше чи пізнійше мусить прийти до збройної розправи між Антантою та Тридержавним союзом, все і всюди обстоював думку, що відсування конфліктів, залагоджування їх дипльоматичною дорогою виходить лише на користь держав Антанти, дає їм час та спромогу краще приготовитися до війни. Зараз після повороту на становище шефа генерального штабу по смерти гр. Еренталя в пропамятнім письмі доказує необхідну конечність „збройно здавити Сербію". Пляни, які він тут розвинув, виглядають нині дуже фантастичними. Австро-Угорщина мала утворити союз балканських держав, забезпечуючи балканським державам самоуправу, яку має Баварія в Німеччині. Коли би це не повелося, треба утворити з ними бодай митовий і торговельний союз зі союзною радою під кермою Австрії на чолі; ця союзна рада рішала бй про всі спільні справи, значить про загранічну політику, військо, торговельну та фінансову політику. До цього союзу слід би запросити і Румунію, Альбанію перебрати просто під австрійський протекторат.

Цікаво, що австрійський шеф генерального штабу недолюблював Німеччини і під тим оглядом вповні годився зі своїм противником гр. Еренталем та мав у віденських двірських колах багато однодумців. Тут не тільки грала ролю економічна та мілітарна висшість Німеччини, яку Берлін може частійше, ніж треба, давав відчувати Відневі, але й те, що Німеччина мала свої далекосяглі торговельні пляни на Балкані та саме тоді почала з чималим успіхом завойовувати тамошні ринки для свого фабричного промислу. Очевидно, що ця діяльність входила в дорогу далекосяглим плянам та мріям Конрада. „Німеччина" —пише він у меморіялі з 28. жовтня 1912 р.—не дуже буде рада обєднанню монархії з балканськими державами у могутний союз, але коли Австро-Угорщина матиме по своїм боці всіх західних та південних Славян і Поляків, Німеччина не поважиться проти неї виступити". Крім цього Німеччина мала ще одну важну причину не одушевлятися далеко-йдучими завойовницькими плянами Австро-Угорщини. Вона з обуренням помічувала, що політичне значіння і впливи славянських народів в Австрії все більше зростають і боялася, що прилучення нових територій зі славянським населенням до Австрії може дати цим впливам перевагу та стати небезпечним для тривкости німецько-австрійського союзу. Сам Конрад кількома наворотами рішуче виступає проти кидання гасла „боротьби германства зі славянством". Що більше. Коли німецьке міністерство закордонних справ кількома наворотами при кінці 1912 і з початком 1913 р. „притримало за поли" горячих австрійських політиків, коли цісар Вільгельм при прощанню з австрійським престолонаслідником в Берліні в падолисті 1912 р. кинув йому на дорогу слова: „Тільки жадних дурниць!", коли в кінці 30. січня 1913 р. заявив австрійському амбасадорові, що німецький народ ніколи не одобрив би війни задля сербсько-альбанських сварок, обурений і огірчений цією здержливістю шеф австрійського генерального штабу кинув погрозу: „Коли Німеччина не хоче війни, то ще діждеться, що монархія стане славянською державою і побачить її поруч Росії і Франції".

Безцеремонність Конрада фон Гецендорф посувалася так далеко, що він [illegible] з плянами витворити та[illegible] положення, котре присилувало би [illegible] хоч би й проти її во[illegible] за зброю. Ось що пише [illegible] 28. липня 1913 р. до австрійського міністра загранічних справ, гр. Берхтольда: „Така повелінка проти Сербії (яку Конрад поручає міністрові) може легко довести до виступу Росії проти монархії і через те спричинити збройний виступ Тридержавного союзу... Що Німеччина, котра із захланного егоїзму рада би торговельно витиснути монархію зі Сербії та взагалі з Балкану, не дуже то радо поспішить нам з підмогою, це не може спиняти монархії... бо можна бути певним, що Німеччина при відворотних умовах, коли би її інтереси цього вимагали, прим. при посуненню Росії в Азії, без найменших скрупулів змусила би монархію до спільного виступу. Лицарські мотиви можуть у політиці стати злочином супроти власної держави і „врештою є зовсім не на часі". В дописці з 30. липня закликає Берхтольда не вдоволятися дрібними уступками, але рішучо та виключно стреміти до анексії цілої Сербії; при цьому зовсім не треба питати Німеччини, як це було в 1909 р., бо вона старається перешкодити збільшенню нашої могутности на Балкані, бачучи в тамошніх дрібних державах вдячне поле для своїх торговельних підприємств".

При таких умовах нічого дивного, що з початком 1913 р. в дипльоматичних колах оповідали собі на вухо про непорозуміння між Австро-Угорщиною та Німеччиною, а російський амбасадор у Берліні писав 14. марта 1913 р. до свого міністра в Петербурзі: „Я й мій французький товариш прийшли до згідного переконання, що відносини між Берліном та Віднем стають з кожним днем холоднійші, навіть можна сказати, більше напружені". Ця тайна стала опісля очевидною для цілого світа, коли в другій балканській війні цісар Вільгельм підтримував претенсії Румунії, а одночасно Австро-Угорщина підпирала Болгарію. Віденська военна партія не хотіла бачити і признати, що скутарська кріза на весну та альбанська в жовтні 1913 р. тільки завдяки дипльоматичній підмозі Німеччини покінчилися доволі вдоволяючо для Австрії. Це викликувало серед неї тим більше обурення, бо відсувало нагоду до превенційної війни!

18. жовтня 1913 вислала Австрія до Сербії ультиматівну ноту, домагаючися відкликання сербського війська з Альбанії. На цю ноту дали свою згоду гр. Тіса і німецька дипльоматія, вважаючи, що ця нота підніме престіж Австрії, не викликуючи небезпеки війни. Цьогож самого дня Конрад фон Гецендорф разом з австрійським престолонаслідником і иншими австрійськими достойниками брали участь при відкриттю памятника „битви народів" у Липську. Конрад дуже рествував, що цьому святові надано виключно прусько-німецький характер, ні словечком не згадуючи про заслуги Австрії в цій памятній битві. Серед цього святочного обходу заговорив цісар Вільгельм II з Конрадом і висказав своє вдоволення що Австро-Угорщина рішилася на енергічний виступ проти Сербії. „Я йду з вами" — сказав. — „Инші держави не є приготовані і нічого не зроблять. За кілька днів мусите станути в Білгороді. Я все був прихильником мира, але все має границі. Я багато читав про війну і знаю, що вона значить, але вкінці приходять умовини, коли велика держава не може супокійно приглядатися і мусить хопити за меч". Канцлер Бетман-Гольвег вважав своїм обовязком дещо змодифікувати ці палкі слова цісаря і звести їх до відповідального рівня. Він, так само як і гр. Тіса, був проти военних авантур, кажучи що „Австрія має вже доволі Славян". Врештою, в Берліні ніхто не вірив, щоби з ультиматівної ноти могла вийти війна; це зрадив й сам цісар Вільгельм, кажучи, що „инші держави не є приготовані і нічого не зроблять". Він просто вихіснував нагоду, щоби пописатися перед головою австрійської военної партії готовістю своїх услуг, не наражуючися на надто велике ризико, маючи досвід з марта 1909 р., що вистане показати залізний пястук.

не допускається. А одночасно з тим іде прискореним темпом *відповідне* виховування (в українській мові) української молоді — в дитячих захистах, в сільських і міських школах, по ріжних клюбах, професійних організаціях, мітінгах і т. д. В результаті: підростає молоде українське покоління, що незабаром замінить собою старе, покоління — ще менш *національне* (не етнографічно-клясово) свідоме ніж його батьки.

Чиж супроти сказаного роля Галичини як Піємонту України дійсно вже покінчена?

— Ах! чоловіче добрий! чи ти нарешті є *за* ним чи *проти* цього?

— Я сам напевно не знаю... — відповів я.

— Не знаєш?! І ще маєш сміливість називатись журналістом? Ти признаєшся, що є якась справа на небі та землі, про яку ти напевно не знаєш?

— Від кількох літ це мені трапляється — виправдувався я. — Сам знаєш, що я ранійш був инакшим.

Він озирається, а не бачучи нікого біля себе, шепоче: — Кажучи між нами і я також уже не в усіх справах маю таку певність, як колись. Чому це так?

— Мабуть старіємось.

Я розпрощався з ним і почав [illegible] про гарну молодечу добу, коли [illegible] я все знав і життя не мало для [illegible] ніяких сумнівних проблем. Та з цього часу я стільки чув та бачив, що вже не маю пересвідчення, що мої погляди є єдино вірні. Особливо різдвяні коляди кртують мене. Але я нераз бачив, як звичайна пісня „Бог предвічний", співана [illegible] голосами при акомпаніяменті [illegible] музики, осяювала втомлені працею обличча. Для цих людей така пісня означала звістку надії та любови і вливала краплю солодощів у їх гірке життя. Думка про різдвяне свято є звязана для нас з нудьгою, одначе я пригадую собі один [illegible] епізод, який оповідав мені один приятель. Цей приятель, який проводив Різдвяні свята на селі, зустрівся там з одною жінкою, яку раніще він знав у місті у зовсім иншій атмосфері. Двері сільської хатини були одчинені настіж: білі руки жінки пересувалися по дошці з білям і вона прасуючи, сміялась і вела гутірку з якоюсь бабусею про прості, буденні справи. Тінь мого приятеля впала на її руки, вона підвела очі і немов би сказала: „Тут не знаємо себе. Я є тут жінкою, яку всі кохають у пошані". Мій приятель увійшов і забалакав з бабусею, яка представила йому молоду жінку: „Це моя дочка. Ми бачимо її рідко, бо вона живе в Льондоні і не має ніколи вільного часу. Але на Різдво приїзджає до нас завсіди..."

„Це час родинного свята" — запримітив мій приятель з ледвочутною іронією, якої зараз жалував.

— Так, так — казала бабуся — правда Еліо, що тебе ні разу не бракувало?

— Так, мамо — відповіла жінка, прасуючи далі.

Що-року ця жінка покидала на кілька днів свої дорогі сукні та перли, прикраси та вибагливі обіди і вела просте, здорове життя. Це був єдиний якір, який звязував її з цим світом і гадаю, що він був досить сильним, щоби вирвати її з життя, яке вона вела. Правда, що це аргументи більше сентиментальної категорії, але я жив досить довго, щоби вірити, що роля почувань в економії життя має своє значіння.

Перекл. з англійської мови
Орест Ордин.

щоби спонукати ворогів до відвороту. І справді показаний пястук її цим разом поміг: Серби без спротиву сповнили домагання Австро-Угорщини.

Незабаром мала Німеччина ще одну нагоду показати австрійським політикам, що не думає підпомагати їхній завойовницькій політиці. На весну 1914 р. виринули змагання до державного обєднання Чорногори зі Сербією. Коли би це вдалося, Сербія дісталась би до Адрійського моря та загрожувала би зовсім поважно Дальматії. Німеччина піддержувала спротив Австро-Угорщини проти цієї злуки, але зовсім не думала з приводу цього доводити до великої кризи. Гр. Берхтольд висказав 22. квітня 1914 р. шефові ген. штабу своє побоювання, що Німеччина та Італія зловлять Австрію за руки, коли вона схоче використати цю нагоду до „радикальної розвязки" сербського питання і допровадити до конфлікту з Росією. Прийшов атентат у Сараєві. Він викликав і в Німеччині велике вражіння. Цісар Вільгельм добре знав про поговірки на віденському дворі, які йому закидували, що він любить розгонятися та в останній хвилині зацукатися. Також боявся, щоби цілком не зразити собі Австрії і не стратити останнього союзника. Тому дня 5. липня 1914 р. дав в Потсдамі своє лицарське слово, що в ніякім випадку не оставить Австро-Угорщини. Дав це слово не запальному Конрадові, лише „боязкому" гр. Берхтольдові, котрого не хотів ще більше заполохувати, не сподіючися, що Берхтольд стояв вже тоді цілком під впливом Конрада. Зрештою німецький цісар був без сумніву переконаний, що метода, яка дала корисні висліди в марті 1909 р. і в жовтні 1913 р., доведе і цим разом до бажаної мети, не викликуючи загально-европейського конфлікту. Це мабуть і здійснилось би, якби гр. Берхтольд та Конрад повели справу так само як у жовтні 1913 р. Тоді дали знати Сербії, що Австро-Угорщина не завагається хопитися останніх способів, але не перетягали струни. Це принесло успіх і утримало заразом мир. Але в липні 1914 р., без огляду на уступливу відповідь Сербії, хопилися крайности і спровокували всесвітну війну.

Такий хід думок у статті проф. Керна. Одначе автор замовчує події останніх днів перед самим вибухом війни. Німеччина, котра 5. липня була за рішучим виступленням проти Сербії, почала від 27. липня стримувати Австро-Угорщину, а 29. липня висловила своє обурення в крайно різкім тоні. Крім цього 30. липня вечером дістав Франц Йосиф від Вільгельма телеграму, котрою німецький цісар переказав бажання царя Миколи II, зробити спробу посередництва для оминення світової війни. Якеж було зачудування у Відні коли 31. липня рано Конрад фон Гецендорф дістав телеграму від Мольткого в отсих словах: „Російську мобілізацію витримати. Австро-Угорщина мусить бути збережена, зараз мобілізувати проти Росії. Німеччина буде мобілізувати, Італію компенсаціями присилувати до союзної вірности". Одночасно надійшла телеграма від австрійського військового аташе про останню розмову зі шефом німецького ген. штабу, в котрій находилися наведені осьякі слова Мольткого: „Нові спроби Англії: утримати мир — відкинути. Для збереження Австро-Угорщини необхідно витримати европейську війну. Німеччина йде безумовно разом". Ці заяви так ярко перечили останнім висловам волі берлінських дипльоматів, що гр. Берхтольд, прочитавши телеграми, кликнув счудований: „Ну, а це вже знамените! Хтож властиво кермує в Німеччині, Бетман чи Мольтке?" Виходить, що в Німеччині, так само як в Австрії, боролися мирові кола та течії з воєнними і що на сам кінець також і в Берліні взяли верх військові сфери, котрі воєнну розправу вважали необхідною.

ОСИП МАКОВЕЙ.

Переворот.

Змінилися часи — це кожний бачить. Воєнні, політичні, економічні, міжнародні і всякі инші обставини перевернули все до гори ногами і старі люде дивляться на те, що тепер діється, як на Антихристове панування, по котрім має прийти кінець світа. Чи видав хто, чи чував у XIX-ім або й у XX-ім столітті в початку, щоби панна з доброго дому вийшла замуж за чоловіка без становища? Ніколи в світі! Родина була-б її виреклася, чужі люде були би пальцями показували. То були часи — строгі, але й упорядковані! Коли ти наприклад прожив уже трицять років на білім світі і коли тобі вже знудилися всі каварні та ресторації, приходила на тебе мелянхолійна думка оженитися. Звичайно ця думка лучилася з якоюсь попадянкою, котру ти пізнав на празнику або підчас ферій або на прогульці. Тебе приймали в її домі як рідного і силою здержували, коли ти хотів відїхати, бо вже за довго сидів.

У кождого священика був син Володимир і донька Ольга. Ця Ольга тобі подобалася, бо хіба би ти був деревляний, щоб не полюбив такого милого сотворіння. Ти ще не кажеш нікому крайного слова, але даєш це делікатно пізнати, Гадаєш, що коли тебе так радо приймають, то і дочку за тебе дадуть і вона сама не буде надумуватися. Деж там! Гостина — це инше діло, а весілля инше. Ти, братчику, перше викажися, яка твоя служба, розумієтьcя державна, яка плата, чи певна, щомісячна, чи ти годен виживити родину, скільки маєш довгів, чи не маєш яких обовязків супроти инших, з якої ти родини, — і коли ти сам або через людей дав докази, що все у тебе в порядку, тобі давали взяти тітки, що можеш поїхати освідчитися. Го-го, то не йшло так легко, як тепер. Всякі неготові ще кандидати до подружа, хоч і з покінченими як слід університетами й іспитами, але без відповідних доходів, всякі суплєнти, авскультанти, практиканти і як там вони ще всілякo звалися, не входили в рахунок, — тут уже кращі були богослови, женихи певні і не найгірші, бо мали відразу хліб у руках. Я вже був судля, як женився, а ще боявся, що не виживлю родини. Сумління мали ми.

То були часи — ой, Господи! Нам старим на плач збирається, як згадаємо. Порядок був, діти не марнувалися. А тепер подивіться, що діється. Ціле покоління хлопців на війні витовкли; для богословів заводять безженність; хто має за що вчитись на чужині, не може вернутися і женитися, бо їх іспити в Польщі неважні; хто дома потайки вчиться, пожальcя Господи, адже з того хліба їсти не буде; а що найгірше: і державна служба тепер зовсім не та, що колись, не дає певного хліба, а ще й не приймають наших людей та гонять. Щож діяти нам, батькам, з нашими донечками? Адже вони тепер не гірші від давних, — і вчені, далеко більше вчені, як їх мами, і патріотки, і політику розуміють, — отже нема їм нещасним доброї долі, нема для них таких женихів, як колись бували. Де-де! пропало вже! не вернеться!

І дивуйся нині, що вони сердешні сами собі радять, як можуть: коли нема поважних, статочних женихів на становищі, виходять замуж за когобудь, аби лише, як той казав, був сайт когут на сміттю. Щож дивуватися, живий живе гадає, кожне потребує свого, річ звичайна. Але які тепер кавалери завелися, болай не снилися! Я їх розумію. Женяться, а тут ще ні шкіл не покінчили, ні іспитів не мають ніяких, ні служби, ні хліба, — просто: чудо та диво, які відважні! — без амбіції. Аякже, кажу ще раз: без амбіції, бо то инакше не можна назвати. Що дівчина хоче вийти за тебе замуж, це ще не рація, щоби ти хапав зараз за руку. Вона молода, без досвіду, гадає, що їсти не треба, що дітей не буде... Але ти, вусатий медведю, повинен як мужчина памятати, що життя це не играшка, що занапащувати чиюсь долю не годиться...

Змінилися часи і жити не варто. Сиджу собі, як бачите, на селі на своїй емеритурі, господарю трохи і тільки ще одну журбу маю, як би свою Оленьку видати замуж за порядного чоловіка на гарнім становищі, а тут що якийсь зголоситься, то ні в кут ні в двері з ним. Адже я якийсь австрійський радник, так сказати-б, велика риба, і не бідний, дам гарний посаг, отже маю право вимагати, щоб і зять був чимсь, — тимчасом знаєте, який останній кандидат заїхав недавно до мене? Має матуру і більше нічого. І такий недоук без хліба гадає, що я за нього дочку видам!... Так з виду нічого собі хлопець. Був сотником у нашій армії. Під большевиками сидів у Харкові зо два роки. Тут уже в нас якийсь кооперативний курс скінчив — це теперішні університетські студії наших кавалерів, — сміх людям сказати! Каже, що на господарстві розуміється. Скажіть мені, будьте ласкаві, чи такі студії торбу січки варті, чи це є відповідний жених до моєї Оленьки? А він мене запевняє, що йому моє господарство на життя вистане, що більше не жадає. Ти, смарковозе якийсь, а з чим-же ти сам приходиш? Що ти є? Чим ти хочеш бути? „Помічником від жінки" як той Жид, котрого жінка мала склеп

ДЕНИС ЛУКІЯНОВИЧ

Смерть хорунжого.

Під горбом на узліссі, де три стрункі ялиці гордо хвою зелену пнуть, ой там під ними лежить порубаний, посіканий, кулею прострілений молод-козак Усусус.

Та вже ворог одкинений, наступ стриманий крісами, відпертий шаблями й грудьми, вже Москаль прогнаний: аж униву вже потік од крови червоний; уже геть далеко скоростріл клекоче, кулі не півкають, кулі черготять; уже канони ревуть за горою, вже на третій днині в лютім бою шаблі ломляться, а він хорунжий як на три списи од лівого плеча взятий під ялицями додолу впав, так і розкинувся, без духа лежить, уже не чує, що жалібниця на пагілці кує, за кукулом непотішена плаче.

Трьома шляхами ворог наступав: залізним, мощеним і пільським, оттому одне крило і друге крило і саме чоло стрілецьке на всі три боки хоробро йшли, влучно стріляли, туго билися, сміливо наступали, кріваве поле трупом стелилося, а молодий хорунжий, що без страху чету провадив і на собі напір сотні тримав, ранами вкрився, ой він звалений на узліссі лежить — сконати не може.

Рани палять, голова горить усе тіло болить, жити не буде, вмерти не може.

Верх його бій перекотився, одинечий, сам один, самотний гасне, с[illegible]ває; ворон над ним кряче, см[illegible] за ним не приходить.

Уже тінь лісу поле бою вкривала, як санітети прийшли, пана хорунжого здіймають, а він проситься, лебедить: Ви Німці-молодці, славні борці! поплїч Ви з нами, рука об руку ми з Вами українську землю обороняємо, від ворога відбиваємо і я при Вас мужно бився; але в хвилю скону я не Вас ждав, не Вам народові лицарському і нації державній, не соколам вільним — а тільки синам підяремним, рідним братам моїм слово маю речи, поки зі світа зійду. Молю Вас і благаю, на мої муки зглянътеся, та покличте моїх товаришів Українських Січових Стрільців, та нехай на їх руках я духа спущу.

Вже сонце червоно за горбом потопало, вечірним холодом земля продихала, як три стрільці до лицаря хорунжого підступають, на очах із сльозою, у серцях із любовою, в душі з пошаною великою прийшли, молодого козака — як батька, раненого — як мама дитину здіймають, а побитий, постріляний на відході так промовляє:

— Ой Ви брати мої, соколи! ні під голову, ні під плечі мені долоні не підкладайте, до рук, до ніг не доторкайтеся бо в мене рана на рані — тіло подіравлене, в мене кістки поломані, кров із мене стекла. Так честь наша і слава, козацькая хоробрість за Україну воює. А проте мука мені неповинная, кара заслужена, але тяжка, гріх уже спокутуваний, але смертельний, головний, він то не дає мені вмерти і ще з поля хвали не пускає до предків моїх славних, що воювали в землях агарянських, що в Італії щити вішали... — гріх первородний мене молодого не пускає.

— Великий провгріх, важку провину, і непробачне зло моя ненька вчинила, сестра помагала, менший брат не спинив. От, як ворог лютий нашу землю, наче повінь заливав, то вони тоді мої січові відзнаки, мою січову ленту, кошового булаву й січовика стрії, далі всі папері, всі письмця повитягали, позбирали, поламали, подерли, на огні спалили, всі сліди затерли, аби не знати, що в їх домі, в хаті жив УСС. і на войну з Москалем пішов.

Да ще тяжчий гріх я сам, братці, поповнив, а Ви його мете знати. Коли нас на двацятки ділено, коли нас до наступів посилали, тоді начальство січове нам приказало наші стрілецькі шапки скидати, наші стрілецькі капслі викидати, всі записки пріч шпурляти, себе за якусь ляндштурму австрійську приставити, а січового війська, козацької слави відрікатися, як Пилат Ісуса відсахнутись.

Та найбільший гріх, смертельний і невибачний важким каменем на моїй душі налягає, на той світ не пустить, умерти мені без покути не дасть, хоч я відважно боровся і смерти самохіть шукав. Я вищої команди послухався, я перед боєм роям своїм наказав, стрілецькі сліди затаїти, аби Москаль над живими полоненими, над трупами нашенними не збиткував, не калічив, де зневажав. А то мужва мій приказ сповняла, душу свою капнила, совість затроїла і так ми до бою пішли, аби ніхто в нас Українських Січових Стрільців не пізнав.

Тепер, братці, коли наш гріх первородний, наслідний, смертельний знаєте — вибачте мені, яму мені копайте; я тихо вмру, коли Ви за моєю причиною сього безчестя ніколи, ніяк, нізащо, ніде не зробите і всякому накажете. А то Ви, братці, всьому Січовому Війську накажіте, нехай на собі честь свою козацькую кладе. А нашим матерям та сестрам, усім родам переказуйте, нехай народньої чести більше ніж здоровля, пильнійше ніж ока в голові бережуть. Бо світ не поважає тих, що ціни собі не знають, а сонце волі таким ніколи не засвітить, так як перед моїми очима денне світло згасло.

Пану хорунжому ясу воздали і могилу насипали.

від своєю фірмою, а він не знав, як себе записати в конскрипції...

Посидьте ще, пане добродію, не спішіться! Я такий рад, коли до мене хто зайде. Хемлярочку, я зараз! Оленько, принеси нам ще пляшку порічняку! Правда, що добрий? Ні квасний ні солодкий, саме в міру, ліпший, ніж теперішні вина. Зараз Оленька принесе. Вона, знаєте, трохи собі вподобала того сотника, я то бачу, але дитина добре вихована, наперекір мені не піде. Злий приклад мала тут таки в селі. То ціла історія, а радше трагікомедія. Тутешній священик має сина, також такого недоука, як той сотник, а може ще гіршого, бо скінчив ледві кілька кляс гімназійних. Повоював трохи, вернувся додому, сидить рік, сидить два, нічогісенько не робить. Так тільки по селі волочиться та дівчат з ума зводить. Правда, в його батька тяжкий дім: одна дочка вдова з троїма дітьми, дві дочки ще не видані, два сини в школах, третій загинув на війні, а отсей четвертий дома ні пан ні Іван. Старий і не в силі йому помогти і не знає як, бо хлопець уже старший. Дармоїд, кажу вам, першої кляси, без сорому, без амбіції, бо я би каміння товк, а не сидів батькові на карку. І подумайте, цей панич відважився сватати доньку! Я аж остовпів, як про це почув. Добре собі обдумав: на готове прийти. Нагнав я вітрогона з хати, як собаку. Щастя, що Оленька також не була за ним, знала, що то за зілечко. Старий за те на мене ні трохи не сердився, — звичайно, розумний чоловік. (Я у нього буваю дуже часто, граємо собі з нудьги преферанса або віста). Сам мені казав, що инакше не поступив би, тільки так само, як я. Тоді цей вітрогон утяв иншу штуку. Прийшла сюди до села нова учителька — оттака соб. ні до Бога, ні до людей. Прицвєнився панич до неї, — ого, чую, вже весілля. Просто справила собі учителька чоловіка як одежу тай годі. Щож? женилися колись хлопці так, що брали голі і босі, самі купували шлюбні сукні, а тепер так дівчата роблять. Має там одна з другою якусь мізерну плату, з котрої ледве сама може вжити, і купує собі чоловіка... Чи чував хто колись таке?

А! ось і Оленька і порічняк! Випємо ще по чарці. А ти, моя дорогенька, злагодиш нам ще підвечірок. Вона в мене ціла господиня, відколи мами не стало. Працює, кажу вам, як наймичка; славна жінка буде. Сам її вдержую, щоби так не мучилася...

Отже слухайте дальше. Не минув ще слушний час, учителька мала дитину. Він не журиться, уходить собі, — „помічник від жінки" і більше нічого. Ми йому радимо: вліпи хоч яку семінаріяльну матуру та будеш також учителем. Збунтували ми і жінку проти нього. Послухав нарешті. Поїхав до матури і перепав на цілий рік. Вчився потім уже поважнійше, а тимчасом кураторія шкільна загострила вимоги, — перепав знову. Приїздить він по цій другій матурі додому, ми сидимо в його батька при підвечірку, входить і по лиці його бачимо, що зле скінчилося. „Впав?" — питаємося. „Впав" — каже. Жінка його в плач, а малий його трилітній синок і собі в плач: „Впав тато, — каже — впав тато, вдарився"... Мені і на сміх і на плач зібралося. Подумайте, які часи!... „Впав тато" і зовсім собі того до серця не взяв. Сидить знову у жінки і жде на другі хрестини. Зовсім перемінилися ролі; колись бували такі жінки, що держували, а тепер таких мужів повно. Кінець світа тай годі... Переворот до гори ногами.

— А ти вже, Оленько, з підвечірком? Скоро впоралася.

— Був готовий.

— Ну, добре, сідайже собі з нами, поговоримо. Я саме оповідав гостеві, якого ти жениха мала.

Оленька подивилася на батька невдоволено.

— Ти не гнівайся, голубко; адже ти знаєш, що я тобі добра бажаю. І не говорив я нічого злого.

— На того жениха тяжко що злого сказати.

— Становища не має жадного.

— За те я маю... Але я це тільки так кажу, наперекір татові я не піду, можете бути спокійні. Я лише знаю, що мені вже минуло двацять шість літ і що женихи до вибору так дуже сюди не заїзджають. А пан сотник людина з характером, натерпівся за рідну справу, був тяжко ранений, перебув тиф у чотирокутнику смерти, намучився, — коли-ж мав час пожуритися про себе? Але я ще раз кажу: я татові не спротивлюся.

— Ну, ось бачите, пане добродію, які часи настали. Жаль мені тебе, моя дорогенька... Двацять шість літ — кажеш. Так-так, уже буде... Життє минає, літа йдуть, я вже старий, а ти жити хочеш. Ой, Боже, щож робити? Слухай, Оленько, адже я йому рішучої відмови не дав. І я бачу, що він тобі вподобався. Ну, воля Божа! Напиши йому ...

М. РУДНИЦЬКИЙ.

Молоді таланти і инші пересуди.

Дорогі товариші!

Як би це можна відписати на Вашого листа з такою самою втіхою, як я читав його! Поезія, альманахи, антольогії! Де? — у Києві та Харкові книжки з гадинками поетами? Непоправні літературники! Хочете дізнатися про наші молоді таланти та їх твори? На те, щоби з плодів Музи — як цього вчили вас немилосерні дослідники друкованого слова — відтворити справжній стан суспільно-політичного та культурного життя? А молоді таланти, заки встигнуть занидіти, заздалегідь увіковічнити в антольогії прикрашеній їх портретами, поглибленій їх автобіографіями і заповненій найдобірнішими зразками їх поезій які мають виправдати їх довічний побут в історії нашої літератури?

Як приємно було би задовольнити Ваше бажання, якби бажання йшли в парі з літературою сучасного менту, а література за ними! Але розважте себе. Видавцям наших антольогій ще ніколи не бракувало матеріялу, так само як ученим дослідникам нашої „старої" літератури вічно наново відкопувати „мертвих душ". Чи тисячі наших земляків не починає своєї молодости в поетичного таланту? Чи треба більше як одної поезії, що має геометричний вигляд віршованої форми, щоби заслужити на шанобу скатальогованого в антольогії поета? Перекиньте хоча би „Акорди", антольогію зладжену Франком. Чи з 70 прізвищ, починаючи від його імени, залишилось нині по 20 роках бодай 20, яких вважається називати поетами?

Ваш сміливий намір — дуже похвальний. Кожне десятиліття повинно мати нову поетичну антольогію, яка пересівала би мов сито, щораз частійше полову. Хочете скласти біланс наших літературних довершень, кодекс нових критичних домагань? — прегарно. Але не складайте зільника на те, щоби підливати його перфюмованою водою. Антольогії сучасних молодих поетів це дійовольська штука. При виборі поезій з померших або на-пів живучих письменників можна покликатися на традицію чи історію літератури, себто на погляди та смак, які шануємо тому, що вони нам байдужі. Одначе робити славними „молодих" — треба, здебільша, „на борг", вірючи в їх майбутній розвиток. Ця віра в їх талант підбадьорює їх на стільки, що вони до смерти залишаються молодими, себто на щаблі духового розвитку закоханого або розполітикованого 20-літка.

90 процент нашої поетичної продукції, це плоди первісної уяви і ще первіснійшого мізку, тої щасної доби, коли безкритичність є першою умовиною натхнення, успіху і віри у свою зрілість. Хочете скласти антольогію з таких поривів? Захотите нових віршомазів і зміцните пересуд, що досить бути друкованим, щоби попасти в літературу. Це є нешкідлива товариська забава між людьми, що не знають краще.

Трьох-чотирох молодих поетів у нас, від біди, найдеться. Більше талановиті вже перестають писати, менше уналіджені — наслідують Віктора Гюго та кролика. Сумніваюся, чи розумно роз'яснювати недостачу поетичної продукції матеріяльною скрутою. ... грає вже більшу ролю в ...их родах літературної праці, так сказати: „на дошку мету" — на прим. у повісти або критиці. У галицького інтелігента нема нині не лише міцних літературно-наукових домагань, але навіть самої потреби: вчитися писати та читати. А ви домагаєтеся зразків поезії, в яких відбивалося би громадське, соціяльне та політичне життя!

Такі зразки можуть плодити хіба поети на міру В. Гюго або кролики. Поети, які *хочуть* у нас відгукуватися на кожний прояв буденщини, не підготовлять шляху навіть для читачів В. Гюго. За те збільшать скількість клаповухих, рожевооких літературних кроликів. Байдуже, чи вони стануть плодючими з природнього гону, чи як жертви вівісекції „громадсько-соціяльно-політичної" влади або моралізуючо-патріотичної критики. Той горох з капустою, який вони наварюють про настрої своєї доби та суспільности — не варта навіть того гороху, яким кидають об стінку і тої капусти, яку зїдають кролики.

Можемо й не суперечатися нині про те: чи поезія має обовязок ставати як найповнійшим висловом суспільно-громадського життя свого народу. Коли згодимося на це величне її завдання — суперечка тріватиме надалі незмінна: — *що* вважати гідним цього літературного вислову, — *які* суспільні прояви є як найбільше характеристичними, — *наскільки* суспільні *події*, доступні для загалу, повинні мати перевагу над внутрішніми *переживаннями* поета, і т. п. Дайте поетові свободу оспівувати всю космічну безмеж з усіма всесвітніми позвами та сплітками, але коли не дасте йому змоги висловлювати вповні те, що він почуває як одиниця, незалежно від усіх суспільних потреб та завдань — тоді його талант завмирає.

Правда, що чим частійше талант зовсім не появляється там, де всі іспитовані суспільні акушерки ждуть на нього. Чому? Над цим ломлять собі голову критики, коли хотять конче доказати, що все те, що було — не могло бути инакше, бо рідна література не мала сприятливих умовин розвитку. Нема вініжої причини, чому нинішня Галичина не могла би мати одного першорядного поета і бодай 10 другорядних, які могли би нас учити, коли не зрозуміння потреб сучасної поезії, то бодай ваги та краси вічно обновлюваного слова. Ви в Києві та Харкові маєте вже таких кількох скромних мистців, які змагаються з різьбою слова, тому, що їх дужка дозрівала довго, захоплена зразками та процесом творчости великих поетів.

Вам не треба казати про взаємини між поетом і суспільністю. Ви знаєте, що кожний найбуденніший суспільний факт може стати предметом переживання поета; так само як кожне найсубєктивніше переживання може стати предметом суспільної вартости... Чомуже в нас нема поетів? Може тому, що в нас панував завсіди старосвітський пересуд, буцім-то ми дуже поетичний нарід. Такий поетичний, що навіть коли пише прозою, то вона віршує. А далі пішли у північ... пересудів про вічно-молоду літературу, яка нині-завтра відродить учорашнє... Молодість є майбутністю народу, коли... вона постаріється — сказав Гарборг. Таланти, що лишаються як найдовше молодими, це ті, що вміють виявити свою молодість у мент повної зрілости. Геніяльні вийнятки: Шеллі, Кітси або Новаліси можуть не думати про це; так само як кролики.

Але ви, молоді други, пригадайте собі ті самі почування, висловлені десять літ пізнійше. Ви могли жаліти, коли не пережили їх у свій час, як молоді, у якійнебудь реальній формі, але напевно не жаліли, що не передали їх тоді до прилюдного відома друком.

Свято відродження.

Наближається Світлий Празник Різдва!

Український народ як на своїх землях, так і розпорошений лихоліттям і по других частинах широкої землі, буде стрічати цей великий Празник традиційною Колядою.

Цей день зєднає наших Братів і Сестер, що далеко за морями шукають кращої долі, з їх Рідним Краєм — духом обєднається велика українська родина.

Це душевне обєднання повинно з кождим днем більше затіснюватися. Воно повинно пригадати нам національні обовязки і спонукати нас до їх точного виповнення.

Обовязки ті зростають передовсім у відношенні до нашого шкільництва та виховання. Нашим обовязком не лише охоронити нашу молодь від національної загалди, але й виховати на свідомих, характерних, відданих своєму народові громадян. І до цієї мети мусимо йти двома шляхами: обороною українства в державному шкільництві та обороною державного українського учительства, а з другого боку будовою власного приватного шкільництва всіх типів для всіх ділянок нашого життя, щоби це рідне шкільництво зберігало українську дитину й широку українську ідею та заступало нам болючу недостачу українського державного шкільництва.

Це велитенське завдання вложила українська суспільність на Українське Педагогічне Товариство. А в допомогу Т-ву мусить стати кождий Українець і кожда Українка в краю, чи за кордоном, чи за широким океаном і до праці мусить приложити свою руку.

Світлий Празник Різдва Христового всіми центральними установами українського народу в краю і в Америці назначений Днем „Рідної Школи" (від 6. до 20. січня). *Під теперішню пору він мусить стати всенародньою маніфестацією.*

Таким чином велика ідея „Рідної Школи" зєднить нас всіх Українців в одну велику солідарну громаду, яка мусить доконати й доконає великого діла.

Львів, дня 1. січня 1925. Головна Управа Українського Педагог. Тов-а Бронислав Янів, д-р Степан Біляк.

Поучення.

1) В кождій місцевости треба основати Комітет „Рідної Школи". 2) Цей Комітет зорганізує колядників, які мають піти з колядою від хати до хати в часі Різдва, Йордану і Нового Року. Під колядою розуміємо святочну жертву на „Рідну Школу". Імя і назвище кождого жертводавця, його адресу і висоту коляди вписувати на окремий лісту. 3) В часі від 6. до 20. січня повинен Комітет „Рідної Школи" доконче улаштувати на дохід „Рідної Школи" аматорську виставу, концерт, забаву і т. п. — а ці уладження попередить короткий, ядерний відчит про вагу „Рідної Школи". 4) Писати і висилати гроші на адресу: Українське Педагогічне Товариство, Львів, Ринок ч. 10 II п.

Д-Р ІВАН КУРОВЕЦЬ.

Вітаміни і вітаміноzи.

В пресі часто говориться тепер про вітаміни, а тому, що тепер у зимовій порі люде з браку свіжої ярини, овочів, яєць і молока невідповідно відживлюються і часто занедужують, хочу познайомити читачів, що таке вітаміни і їх значіння в поживі людини. Згідно з дотеперішніми поглядами про віджину людини було правилом, що віджива має бути така, щоби людина діставала правильно, відповідно до віку, полу і стану здоровля, достаточні творчі, які мали би всі потрібні твориво до удержання організму людини, всіх її чинностей і розвою та відбудови знищених тканей і клітин від горіння при переміні матерії. — До життя і відживи людського організму є потрібні: вода, органічні і неорганічні соли, білковини, товщі і вуглеводні. Досіль свято вірили, що, коли людина дістає в поживі висше згадані перві в достаточній кальоричній скількости, то цього досить для удержання людського організму в повній рівновазі і дальшого його розвою. Життєвий досвід і щоденні помічання виказали, що згадені повисше складовини нашого харчу, не все забезпечують рівновагу людського організму, хочби вони були достаточні своєю скількістю. — Є цілий ряд хороб, як шкорбут, бері-бері, англійська хороба (rachitis), хороба Парльова, загальна нервиця (polyneuritis), розмягчення костей (osteomalacia), куряча сліпота, недуги очей, нервовість, неврастенія, гістерія, — які то хороби повстають в наслідок недостачі певних субстанцій в поживі людини. Цю субстанцію, якої брак в поживі спричиняє ріжні хороби, називаємо вітамінами, а хороби нею спричинені вітаміновами.

Творцем науки про вітаміни є Д-р Функ. Цю науку угрунтували д-р Норден, професор у Франкфурті, американці д-р Осборн, Мендель, д-р Шіль і ин. дослідники, які науковими дослідами обоснували й поширили цю науку і дали їй науковий підклад.

Досліди виказали, що пожива, яка складається з усіх потрібних і достаточних первнів і творив, себто білковин, вуглеводнів, товщів, солей і води в достаточній кальорійній скількости, може бути невдоволяюча для правильного функціонування організму, може навіть загрожувати життю, якщо не має в собі чинників вітамінів.

Американські дослідники Осборн і Мендель, д-р Функ і инші видобули з ріжної поживи субстанції потрібні до зросту організму і його розвою і назвали їх вітамінами А, вітамінами Б, вітамінами Ц, вітамінами Д.

Дослідники виказали, що вітаміни находяться в товщі молока, маслі, мясі, печінці, нирках, серці, яйцях, в рибячім олію, салаті, шпінаку, капусті, в оболонках рижу, пшениці, вівса, ячменю, жита, кукурудзи, дріжджу пива, в овочах, цитрині, малинах, суницях, бураках, цибулі. Недостача вітамінів в поживі спиняє і обмежує зріст організму, спричиняє забурення в переміні матерії.

Вітаміни находяться у щоденній поживі чоловіка, коли вона є свіжа і мішана, яринно-мясна, — вітаміни затрачуються, якщо пожива задовго виварюється, виснажується, або ярини забагато висушуються або коли риж і зерна збіжа позбавляється цілковито з оболонок. Наслідком виварювання поживи у високій температурі вітаміни затрачують свої прикмети.

Отже як сказано: вітаміни впливають дуже сильно на відживу і виживу людини, вони впливають на стан і розвій її організму, впливають на зріст людини, додають організмові відпорність проти шкідливих впливів. Недостача вітамінів в поживі спричиняє хоробливий стан організму чоловіка і викликує цілий ряд хороб, які називаємо загально вітаміновами. Щоденна звичайна мішана страва, яка складається зі свіжого молока, мяса, свіжих ярин, овочів і масла, дає нам досить вітамінів, лише треба вважати, щоби при варенню і приправі вітаміни не втратили сили.

Хемічна питомість і конструкція вітамінів досіль не є ще докладно розсліджена і тому вона нам ще не відома. Практичне життя вже давно перед науковими дослідами виказало тяжкі захоріння жовнірів підчас війни, у воєнних походах, в касарнях, у вахистах, бурсах і вязницях наслідком лихої відживи, а то з браку свіжої ярини й овочів. Покращання відживи у таких випадках зразу змінює здоровля недужих на краще.

З приводу вальоризації.

Вкладки ощадности, до обороту й на рахунку біжучім та вальоризація.

Інстинктовний зчисл ощадности підсилюваний пропагандою ріжних суспільних установ, нагромадив перед війною в касах ощадности, кооперативах і банках багато соток міліонів у виді вкладок ріжного роду.

Підчас світової війни, з причини ліквідації господарського життя і виміни рухомого майна та товарів на плинну готівку, запаси вкладок зросли у всіх щаднично-кредитових установах до кольосальних сум. Одначе з причини цілковитого господарського застою, задля браку відповідного запотребування здорового кредиту, запаси цих вкладок переважно мусіли лежати безчинно.

Рівночасно держава з вибухом війни зачала покривати свої видатки емісією щораз численніших грошевих знаків, без покриття (інфляція), а вслід за тим вартість цих грошевих знаків щораз то обнижувалась (девалюація) зі шкодою для населення, яке в цей спосіб у невидній зрештою формі, на протязі літ, поволі, але невпинно позбувалось свого майна, доки остаточно суспільний капітал не був знищений.

В 1920 році наступила зміна золотої корони на марки. Під ригором (закон з 15/I. 1920) однорічного арешту і гривни до міліона марок не вільно було відмовитись від прийняття заплати (пр. позички) в марках, не вільно було робити умов в иншій валюті (пр. в долярах) як лише в марках, а рівночасно означено курс золотої корони на 70 феніґів, причім все населення мусіло виміняти золоті корони на марки.

Щаднично-кредитові установи відпровадили тоді (1|7 1920) весь величезний запас вкладок на великі сотки міліонів до державної каси, в реляції за міліон золотих корон сімсот тисяч марок (700.000 мп.), які в наслідок девалюації, при введенні „золотого" від 28. квітня 1924 р. представляють вартість не цілих 39 (трийцять девять) грошів.

Дуже дрібна часть щаднично-позичкових установ ульокувала ще перед війною свої запасні фонди, придбані працею довгого ряду літ у нерухомостях, а також були дуже рідкі і вимкові випадки, коли вже серед війни ці установи придбали саме за вкладковий капітал нерухомість. Але і за нерухомости, у наслідок теперішньої господарської скрути не можна одержати заплаченої ціни купна, а на випадок продажі не можна осягнути більше як 25—30% ціни купна (н. пр. Львів). А коли зважити, що при високих податках щаднично-позичкові установи в останніх трьох літах поплатили дуже високі спеціяльні данини як а) надзвичайну одноразову данину, б) данину від т. з. минимого збогачення, в) т. з. податок маєтковий і то здебільша саме задля посідання нерухомости — то очевидно виявляється, що і льоката вкладок у нерухомостях не зберегла вкладок як слід від девалюації.

До 1922 року тривала моратория: щаднично-позичкові установи не могли стягати своїх вірительностей, одначе добрі довжники поплатили самі охотно всі свої довги в реляції 70 феніґів за одну золоту корону, і нині можна сказати, що залишилась лише дрібна частинка — і то переважно збіднілих довжників, так, що претенсії до них є переважно сумнівні або і нестягаємі, наскільки не є гіпотечно і як слід обезпечені.

Сплату грошевих належитостей, яких досі не заплачено, нормує закон про перерахування на золоті (про вальоризацію).

Лиха воєнна і повоєнна господарка, що проявилася в інфляції паперового гроша знищила суспільний капітал, який лише на протязі довгих літ працею і ощадністю можна буде наново здобути. Однак держава, що спожиткувала цей суспільний капітал для себе, не є в спроможности в теперішних обставинах відшкодувати населення, але хоче, хоча в частині зарадити лихові там, де можна, і тому в законі вальоризаційнім, тих довжників, — що через „номінальну" сплату збогатилися би непомірно і неслушно зі шкодою вірителя — обтяжує обовязками, які хоча в части, коли не в цілости, відповідають вартости їх зобовязань у часі їх заістнування.

Закон подає між иншим спосіб перечислення вкладок на золоті в касах ощадности, банках, та в кооперативах. (Розпорядок През. з 27.|XII. 19Я4 ч. 115 пов. 1924). Однак ці постанови не в силі повернути щаднично-позичковим установам величезних запасів вкладок, які були відпроваджені до державної каси і обезцінились і пропали не задля негосподарности установ, але наслідком лихої суспільної господарки.

Щаднично-позичкові установи мають перед собою велику і тяжку працю добувати наново довіря, а широкі кола населення повинні собі здати справу з того, що підлягли тяжкій катастрофі світової війни, — яка у всіх краях Европи полишила по собі важкі шкоди.

М. Долинський.

Людоїд Денке.

Людська шкіра — сировцем римарства

Голосна на весь світ афера людоїда Денке в Мінстербергу (нім. Шлеськ) доповнюється щораз новими подробицями. Денке, скромний і тихий робітник, відомий своїм сусідам і товаришам по праці як невідлюдний дивак — самотник, має на своїй совісти 14 убитих і з'їджених мущин; може тут лише про цілком певне стверджені випадки, — не виключене, що ще багато випадків на завжди залишиться тайною. Канібальська „діяльність" отого мілого співмешканця ганноверського Гармана тривала щось 2 чи 3 роки й місто її не догадувалось. Загально знали, що Денке займається продажем маса, але були переконані, що це кояче мясо. Зрештою Денке вів себе бездоганно, а з його кімнати ніколи не було чути ніяких підозрілих звуків; тільки ніколи вражала сусідів — мліста задуха, що йшла від дверей мешкання Денке. Й тоді сусіди взнали, що Денке займається виробництвом мяса у приватному мешканню. Останнє невдале вбивство стало загибіллю повітнього людоїда. Було це так, що жертва, яка сиділа при столі, нежданo звернула голову саме в той момент, коли Денке, що стояв позаду, замахнувсь на нього рискалем. Удар що позада пошибся біля виска, але втратив на силі. Окрівавлений гість — молодий робітник — розпочав з Денке жорстоку боротьбу; на його крик збіглися люде й відібрали вбивника. Денке виглядав жахливо: весь позеленів, скреготав зубами й конвульсійно трясся. Перевезений до вязниці тої самої ночі повісився.

З подробиць, які виявило слідство цікаві м. ин. такі моменти. З тих, які на запросини Денке відвідали його, ніхто вже живим не вийшов з його кімнати; були це самі мущини, зустрінені у поблизькому ресторані. Ніхто не бачив Денке пяним; він ніколи не появлявсь у товаристві якоїсь жінки. Вбивав Денке свої жертви завжди тою самою методою: гострим рискалем з позаду в добину, зі стоячої позиції, коли жертва сиділа при столі. В поблизькій коморі найдено діжки повні посоленого людського мяса. Підлога кімнати Денке вся була пересякла кровю. При ревізії найдено в нього крім сенсаційно-кримінальних романів, також кілька релігійних книжок. Лікарська обдукція тіла виказала, що Денке відживлявся виключно людським мясом і людською кровю. Чудові квіти, які Денке плекав у свойому садку, були підливані людською кровю. Тіла вбитих Денке використовував на всі лади. Зі шкури небіщиків він виробляв шлейки, шнурки до черевиків і инші дрібні шкіряні предмети.

В Мінстербергу панує шалене збентеження. Десятки людей, які колинебудь купили в Денке мясо, захворіли тепер на невластивість шлунка. Так само нервово захворіли ті, які постійно купували в нього квіти. Панує страшенне обурення на поліцію, яка стільки часу не звертала ні на що уваги. Слідством цікавиться президія поліції у Бреславі й Берліні й щораз нові відкриття доповнюють страхітливу картину, яка скоїлась у центрі висококультурної Европи в 20 рр. XX. ст.

НОВИНКИ.

— З Різдвом Христовим редакція „Діла" складає всім Читачам і цілій українській Громаді бажання Веселих Свят.

— Звідкіля взялась ялинка? — це питання доволі спірне. Деякі соціологи доказують, що її початків треба шукати в стародавніх поганських звичаях. Деякі народи ще нині при ріжних святах освячують дерева і танцюють довкола них. Нинішня ялинка є, без сумніву, германського походження. Вона нагадує дуже живо звичай старих Германів запалювати у зимове свято горіючу колоду. Ця звичка залишилась донині між англійським простолюддям. Одначе це ще не розяснює прикрашеної ріжними цяцьками та дарунками ялинки. Так само рисковно було би покликуватись на історіографа старої Германії Тацита, який пише, що „старі Марси несли в поклоні для богині Тамфана смерекові гілки". Найважче розяснити, чому ялинка, коли вона є поганським звичаєм, появилась несподівано аж при кінці XVI стол. Цю першу її появу зазначують старонімецькі малярі, нпр. Люкас Кранах. У XVIII. ст. бачимо вже ялинку, що находиться по середині кімнати у день свята. Раніше, у старонімецьких збірниках колядок, передпротестантської та протестантської доби, ніде не згадується про освячене дерево. Різдвяна ялинка, у нинішнім розумінню цього слова, згадується вперше 1737 р. у книжці німецького професора Кіслінга „Святі Христові дари". Але щойно в другій четвертині минулого століття ялинка стає в Німеччині загально прийнятим звичаєм. Яким робом цей зви-

...ває поширився так хутко на цілі, неґерманські народи, се вже належить до тайн людської психольоґії та поезії. Так само дивно поширюються народні мотиви пісень, переходячі з уст поета до маси, а опісля до чужих народів, стаючи згодом загальнолюдською формою вислову почувань і затративши джерело свого походження; так само родяться форми суспільних та товариських звичаїв.

— **Невесело Різдво.** Один з наших передових Громадян подає нам ось який виривок з письма православного священика з Волині: „Я почуваю себе тепер нещасливо. Зробленно нам братською монастирю велике насильство. Заставлено нас служити Різдвяну Службу Божу по новому стилю в той час, коли весь православний люд буде се велике свято празнувати по старому стилю. Ви не повірите, що за тяжкий настрій був у мене. Ще й нині не можу дійти до памяти. Ще й нині тяжка туга на серці. І все се зробив наш митрополит Діонісій. Скрізь наказав по монастирях відправляти різдвяну Службу по новому стилю. І от напр. Почаївська Лавра та і всі монастирі на Волині, відправивши тую службу все таки продовжують піст і ждуть своїх празників. Служба — очевидно — правилась без народу. І це все робиться в угоду владі і нехтується все, що дороге і святе для народу! А який розбрат іде через це серед православної людности! Страшно подумати. Виливаю оці жалі перед Вами, бо Ви можете мене зрозуміти, а це є для мене утіхою".

— **Промоція.** Дня 4. січня 1925 р. відбулася промоція п. Константина Хавалки на доктора прав.

— **Замісць купувати напої алькогольні на свята** — з нагоди Різдва Христового складаю 6 зл. на Рідну Школу. Vivat sequens! — Іван Скреґота, Львів, Богданівка.

— **Непошанування українських свят.** На основі розпоряду із польського міністерства арп. сіта шкільні ферії Різдвяних Свят кінчаються у польських школах дня 7. січня а в укр. зачинається дня 8. січня себто в другий день Різдвяних Свят. Беручи під увагу, що в тих школах є досить значне число учителів і учеників Українців повинні наші церковні власти домагатися, щоб міністерство поширило ферії у всіх школах львівської шкільної округи також на українські свята.

— **Большевики і Бортнянський.** З Москви доносять, що большевики спалили всі твори знаменитого церковного композитора Дмитрія Бортнянського тому, що вони релігійного змісту. Коли се дійсно правда, то б в був то новий доказ зразливии і ніщення творів культури і мистецтва в республиці рад. — **О. З.**

— **Небезпечна ховзанка.** 14-літний хлопець, Голеоб овський з тернопільського повіту ховзався по шинському ставі; лід заломився і хлопець найшов від кригою смерть, ще поки встигла прибігти поміч.

— **Добрий спосіб, але не завсіди.** Ян Романський прогрішився при чистці чужої ювелірської крамниці під неприсутність господаря, але мав те нещастя, що побачив його манипуляцію поліцай. Пустившись на втікача, злодюга думав врятувати волю коштом тільки що придбаної добичі. Отже посипались по Кохановського вулиці у Львові перстені й инші принадливі лискучі дрібниці. Всеж, у данному випадку метода, тримоповлювана дослідниками африканського пралісу, тікаючими від чорношкірих автохтонів, цілком не вдалася: пан Ян Романський дістався до холодної, а перстені отримав їх первісний власник.

— **Паскарські митарства „Нузи".** Це не вперве і певно не в останнє, що фірма найбільшої й найпопулярнішої польської кооперативи, яка виросла на субсидіях із державної скарбниці, виринає у рямках скандальної хроніки. В даному випадку річ іде про величанські обманства, яких допускалась „Нуза" на торгівлі тютюном. Проти „Нузи" ведеться слідство, що вона від жовтня 1923 до лютого 1924 р. затаїла великі запаси тютюну, спекулюючи на кількаразових підвишках. Дальше, цілу одну гуртівню тютюну „Нуза" записано у рахункових звітах під фірмою жидівської кооперативи „Союза єдиного всяка", на те, щоби не платити ніякого податку.

— **Львівський обманець на широкому світі.** В містечку Штайнбах у Тиролі арештовано на підставі стежних листів швайцарської поліції якогось львівського обманця Владислава Ріпаса (може Рафцеса? прізвище ветне перекрутили загранічні газети). Цей добродій ухитрився видути з конта польської фірми „Робур" в одному цюріхському банку суму 81.500 шв. франків. Коли вже не стало ні гроший ані того, що забрав їх, показалось, що „представник" фірми не мав з фірмою нічого спільного а всі його „уповноваження" були сфальшовані. Швайцарія домагається видачі меткого фабриканта документів, але Австрія не квапиться, бо перва віддаючи, що вона вже пасть літ шукає за ним, як за автором надто обмадств, доконаних на австрійській території.

— **Число чужинців у Парижі.** Паризька преса принесла статистику чужинців, проживаючих у Парижі. З неї виходить, що Париж є в одній четвертій чужинецьким містом. Всех чужинців, що користуються французькими картами ідентичности є 274.601. Вони належать до 3 національностей. Спо їх них припадає 85.820 на комерсантів, фінансистів і промисловців. Инші заробляються щоденним зарібком. По національности на більше Італійців, бо 55.000, далі йдуть по порядку: Бельгійців — 20.157, Москалів — 18.157, Еспанців — 14.572, Поляків — 13.435, Швайцарців — 10.442 і т. д.

— **Безробіття у Польщі.** Надзвичайно характеристичним для минішніх господарських відносин у Польщі є факт, що на більш оживлені польські промислові осередки, в яких — здавалось би — повинно бути як більше запотребування робітничих сил, — є найбільше безробіття. І так у Лодзі є тепер 37 тисяч безробітних, стільки само на Горішньому Шлеську, а тільки трохи менше у Домбровському басейні.

— **Зїзд індійських націоналістів.** В останніх днях грудня відбувся великий зїзд індійських націоналістів. Результати того зїзду спричинили деяку тривогу в лондонських офіціяльних колах. Ґанді не був у силі перевести свою поміркованну лінію. Його програму еволюційної самоуправи приняв зїзд дуже холодно. Фактичний провід зїзду і вплив на нього перейшов у руки популярного тепер серед індійських націоналістів, радикального індійського лідера Даса. Дас знайшов на зїзді повне признання для запініованої ним уже тактики безглядної обструкції в усіх індійських національних парляментах. Якщо дружня праця столичних націоналістів з провінціональними парляментами виявиться на тому полі неможливою, то англійська влада по всякій правдоподібности постарається про зміну теперішньої провінціональної автономії в Індіях.

— **Пожежі на радянській Білорусі.** Протягом жовтня і падолиста нин. року занотовано в радянській Білорусі 919 пожеж, з яких 51 процент було підложених.

— **Руханковий попис „Сокола Батька".** Сей попис попередила прегарна промова д-ра М. Волошина, містоголови „Сокола-Батька". Всі точки програми були виконані старанно. Найбільше присимо реагувала зібрана публика на вправи дівчат віль вправи, на вправи на друку та на поручах. Наймістерніще продукована і найкраще виведена була будова веж при допомозі драбин. Цю точку виконувала відділ ремісничої молоді „Сокола-Батька". Атракцією вечера був виступ відомого українського силача п. Богатирова Богуславського. Він запродукував свою велеканську силу такими точками: перебивав наскрізь півтовщеченку дошку великими цвяхами при допомозі долоні; держав на грудях 12 людей і поручав вими при допомозі самого віддиху: на грудях і колінах створивши місток через 8 мінут держав фортепян і пяністи і вкінець гнув на руці з грубіх залізний штаб т. зв. бравнґотку. Сила в його дійсно надзвичайна. По нім виступили три парі молодих учнів важкої атлетики. Найкраще змагалася остання пара. Між видцями було богато жидівської публики. Наше львівське громадянство за винятком молоді та декількох фахових спортовців цей попис збойкотувало.

З життя української кольонії у Відні.

Нам пишуть: Заходами Українського Жіночого Союза і Гуртка Жіночої Молоді при академічному Товариства „Січ" улаштовано дня 20. грудня в салі реставрації „Рідгоф" традиційне свято Миколая. Діточий хор проспівав кілька пісень, були деклямації, мальовничий був „Мак" — хорова забава артистично удекорованих Ізою Долинською „під мак" дітей, з двома дрібонькими „соловейками". (Маруся Сінгалевич і Анна Гудим), які ворхали між тим „маком", ще один вийшов гуртовий діточий танець, укладу Славці Могильницької, як стояло в програмі, але головною атракцією був „Український гопак". Танцювали його дві хітові пари — Іреза Блажовська з Остапом Крушельницьким і Святослава Балка з Юрком Жуком. Бракувало цим молодим танцюристам вичучки, дехто з них відбув всього пару проб, але танцювали добре. Особливо відзначалися наддніпрянські діти, Блажовська й Жук, видно, що гопак у наших Наддніпрянців в крови сидить. Юрко Жук з таким темпераментом вибивав його навприсідки, що зібрана на салі старша публика не могла не нагороджувати малого танцюриста ресними і щирими оплесками. По перерві відограли діти пєсу К. Малицької — „На св. Миколая", в якій артистичні таланти виказала Доня Залізняківна і той самий Юрко Жук, — тут він грав Антипка „з пекла родом". По роздачі „св. Миколаєм" подарунків забавилась старша публика, якої зібралось досить багато, переважно академічна молодь. Вечірка пройшла з добрим успіхом, що є заслугою впорядчиків, передовсім пані Жукової і пані Блажовської, яким до помочі були панство Сінґалевичі. Заохочений успіхом цеї вечірки Жіночий Союз лагодиться улаштувати Маланчин вечір під наш Новий Рік, щоб дати нагоду розпорошеним по великому місту нашим людям, що цілими місяцями одно другого не бачать, зійтися разом та в товаристві забутися про еміґраційні злидні, які кожного тут гризуть. В тиждень по цій вечірці, а саме дня 28. грудня, був „Вечір січової пісні", улаштований в тій самій салі реставрації „Рідгоф" заходами місцевого гуртка УСС., з нагоди 10-літніх роковин виходу в поле і перших боїв УСС. Вечірка ця вже давнійше підготовлялася і відбулася з деяким опізненням в часі та й випала в своїй програмовій части не зовсім удачно. Вступну промову виголосив от. Ів. Коссак, про значіння УСС. і про ролю пісні в їх боєвім життю. Наскоро зібраний хор, під проводом О. Поповича, відспівав кілька стрілецьких пісень, не зовсім удачно підібраних і мало вивчених. Д-р Ганківський відограв на скрипці під акомпаніямент п-ні Рис-Ґрех також кілька стрілецьких пісень. Серед співаних і граних пісень були дві пісні на російські вульґарно-салдатські мотиви, — вони страшно різали вуха Наддніпрянців, а виконавці і галицька публика приймали ті пісні, як стрілецьку музикальну творчість! Замісць заповідженого програмою реферату М. Бачинського про УСС., п. Андрій Жук, — щоб заповнити, як заявив, чимнебудь нагло повсталу прогалину в програмі — відчитав друковану в „Вістнику СВУ." розвідку Юрія Шкрумелюка про стрілецьку пісню і кілька „Листів з поля" Гериновича, також свого часу друкованих у „Вістнику СВУ." Листи ці досить цікаві, але втомлена артистичною частиною програми і рефератом Шкрумелюка публика не була вже в силі дослухати їх до кінця... По цій офіціяльній частині вечірки відбулася неофіціяльна забава, в центрі якої були присутні УСС., на чолі з найстаршим серед них рангою от. Ів. Коссаком. Хор разом із Стрільцями переспівав тепер мало не цілий стрілецький репертуар, а спів був тут значно живіщий, кращий ніж на естраді. Стрільці пригадали собі забави і співи в кантинах, на постоях і в вохі — і було їм весело! Їх веселість передалася співакам й иншій публиці. Під кінець всі присутні зблизились до столів УСС. та громадою затягли стрілецький гимн: „Ой у лузі червона калина похилилася"... На цім і закінчилась ця симпатична, але мало змістова вечірка. Публики було досить.

Всячина.

Кінець землі? Астрономічна обсерваторія в Медіолані спостерегла метеор величини місяця, що посувається в напрямі до звізди Касіопеї. Якщо метеор і на далі задержить напрямок свого руху то зможе — на думку астрономів — знищити цілу землю.

Незвичайний паломник. До славного французького відпустового міста Люрд прийшов Москаль Петро Ангальт. Він прийшов із Московщини пішки аж до Люрду. Сліпий він на обоє очей і прийшов до Люрду, щоби шукати спасення від сліпоти у люрдської чудотворної Богоматери. Він має всі документи в порядку (большевицькі!). Ішов він через Латвію, Східню Прусію і дійшов аж до Берліна, де дістав візу у французького конзуля. Йому 27 літ. До Люрду прийшов цілком обезсилений і находиться тепер у притулку для паломників.

Фабрика віз. В Парижі відкрила поліція фабрику американських віз. На чолі її стояв Американець Мек Грін. Допомагала йому Московка Вероніка Літвінова. Мек Грін успів уже заробити 400.000 долярів. За кожну візу брав по 300 до 700 долярів. Число жертв, що впали в його руки переходить тисячку.

Демонстрація коштом небіщиків. В малому німецькому містечку Берґедорф вибрали нову міську раду; побідили монархісти. Одною із перших постанов нової міської ради було перехрещення вулиць. І так нпр. вулиця демократа и пацифіста Ратенава стала вулицею войовничого князя Бліхера.

10 літ посеред божевільних. Трагедією французького вченого Лємуан, який довгі роки був головним бібліотекарем міністерства війни у Парижі, стала забаганка мати молоденьку жінку. Молодшій на 15 літ дружині швидко не сподобався досмертний подружий звязок з ученим, який дні й ночі просиджував за книгами. Вона використала його нервовий стан і довела до того, що його зачинено у санаторії для душевно хворих. Відтіль по 3-х роках йому вдалось втекти, але на донос жінки його зловили й заперли до дому божевільних. Там перебув він цілих 7 літ. Щойно по 7-ми роках один лікар спонукав нового директора шпиталя перевести нові оглядини недужого. І показалось, що Лємуан увесь час був здоровим, терпів лише на нерви, як більшість инищих інтелектуальних робітників. Але випущений на волю, Лємуан несподівано опинився під судовою кураторією, яку теж перевела поза його плечима симпатична жіночка. Всеж, йому вдалось відвискати всі права й він вніс проти своєї жінки, яка 10 літ тримала його поміж божевільними, судову скаргу. Париж має нову сензацію.

Історія матримоніяльних анонсів. Перша матримоніяльна анонса в німецьких газетах появилася 23. березня 1793 р. у „Гамбурських кореспонденціях". Кандидат, що шукав собі товаришки життя таким чудернацьким шляхом, покликувався на англійський звичай. За те в 1801 р. виходив вже у Німеччині спеціяльний матримоніяльний часопис „Загальна святиня подружа". Взагалі родинні звістки попали в газету вперве 1790 р. Будь це спершу некрольоґічні замітки, потім вістки про вінчання, а вкінці про народини.

НАДІСЛАНЕ.

За надіслане редакція не відповідає.

Дописи.

З культурного життя в Дрогобичі. Дрогобич належав досі до міст, про які не появлялися в нашій пресі ніякі вісти. З того можна зробити висновок, що там нема українського національно-культурного життя, а як є який рух, то хиба довкола нафти. На щастя так не є. Можна без прибільшення сказати, що в культурній праці Дрогобич під деяким оглядом почав в останніх часах визначатися між іншими.

Найдіяльнійшу працю в культурнім напрямі виявляє „Учительська Громада“ української гімназії в Дрогобичі і також „Жіноча Громада“, що зорганізували від 1. жовтня 1924 р. відчити та виклади, які відбуваються систематично що-неділі і що-свята від 6. години вечером. Ці відчити грають велику виховну ролю.

Перший відчит мав з початком жовтня письменник Клим Поліщук про „Сучасний стан української літератури“.

Другої неділі мав виклад письменник і директор української гімназії д-р Осип Туринський на тему „Чим ми богаті, а чим ми бідні?“ Автор висловив погляд, що надзвичайне богатство української землі стало причиною нашої політичної бідноти, бо ослабило практично-життєву енергію, як, як це показують старинні Греки, сучасні Фінляндці, Скандинавці і частинно Німці, витворює в народі тоді, коли він у життєвій боротьбі мусить із засуканими руками та з затиснутими зубами видирати неплодючій землі шматок чорного хліба.

Слідуючі відчити були такі: проф. Миколаєвича про „Лісову пісню“ Лесі Українки; д-ра О. Туринського „Про красу української мови“ (який визначувався відъ... оригінальними естетичними поглядами); проф. Олекси Поповича „Про любов родини“, аналіза Шевченкової „Відьми“ порівнюючи з аналогічними творами з німецької та французької літератури і відчити проф. Миколаєвича „Деякі дивні прояви людської душі“, „Про Івана Франка“ та Панаса Мирного.

Відчити пробудили у мешканців міста незвичайне заінтересовання. Саля була завсіди битком набита. Найпильнійшими слухачами є гімназисти та учениці семинара СС. Василиянок. Добровільні датки з відчитів ідуть на удержання двох народніх шкіл у Дрогобичі.

Памятаймо: Рідна Школа — це народня фортеця, це певний заклад у добі занепаду!!

ОПОВІСТКИ.

За оголошення Редакція не відповідає.

Святочне число „Зиза“ вийшло у збільшеному форматі. Слід зазначити, що це число являється найкрасшим з усіх цих чисел, які досі вийшли. Графіки: Бутовича, Фраха, Ярмоли і т. д. — багатий та цікавий зміст, дають певну з поруку що цей молодий журнал з новим 1925 р. зєднає собі ще більше прихильників серед нашого загалу.

Повідомляється учениць, що звісна оповістка в „Ділі“ з д. 24. XII. 1924 про продовження ферій до 20. I. 1925 — не відноситься до тут. Заведення. Наука розпічнеться 16. I. ц. р. Іспити приватисток 23. I., вступні іспити 3. II., іспит зрілости розпічнеться 6. II. Дирекція державної гімназії з українською викл. мовою в Тернополі. Замітка: 16. січня початок науки гімназійної в тут. дівочій гімназії У. П. Т. 1154 1-1

На „Рідну Школу“ зложив Вп. Хомин 15 зол. і 1 долар ам. як збірку з забави в тов. „Зоря“ у Львові 4. I. 1925. Всім Вп. Жертводавцям щира подяка. — Головна Управа УПТ. 1155 1—1

Дрібні оголошення.

ОГОЛОШЕННЯ.

За редакцію відповідає О. Костик.

З друкарні Видавничої Спілки „Діло“, Львів, Ринок ч. 10.